

ВОДИЧ ЗА ИЗРАДУ ПРВОСТЕПЕНИХ СУДСКИХ ОДЛУКА ИЗ ГРАЂАНСКЕ МАТЕРИЈЕ с освртом на навођење пресуда Европског суда за људска права

Љубица Милутиновић
Снежана Андрејевић

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**ВОДИЧ ЗА ИЗРАДУ
ПРВОСТЕПЕНИХ СУДСКИХ
ОДЛУКА ИЗ
ГРАЂАНСКЕ МАТЕРИЈЕ
с освртом на навођење пресуда
Европског суда за људска права**

Аутори

Снежана Андрејевић
Љубица Милутиновић,
судије Врховног касационог суда

*Ова публикација приређена је у оквиру пројекта
„Правосуђе на темељима људских права“ који финансира
Фонд за људска права а примењује Савет Европе.*

*Изнета мишљења се не морају нужно слагати
са званичним ставовима Савета Европе.*

Савет Европе

Издавач

Савет Европе
Канцеларија у Београду
Шпанских бораца 3, 11070 Београд
www.coe.org.rs

За издавача

Tim Cartwright

Уредник

Силвија Пановић-Ђурић

ISBN 978-86-84437-87-9

Тираж

1.000

Штампа, графички дизајн и корица

Досије студио, Београд

Copyright©2016

Сва права задржана.

Ниједан део ове публикације не може се превести, репродуковати нити преносити у било којем облику или на било који начин, електронски (CD-ROM, интернет, итд) или механички укључујући фотокопирање, снимање или било које информације за чување или система за преузимање, без претходног одобрења у писаном облику дате од:
Дирекције за комуникације (F-67075
Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int)

Садржај

Предговор	5
Увод	7
ПРАВНИ ОКВИР И ХИЈЕРАРХИЈА ИЗВОРА ПРАВА	9
1. Непосредна примена зајемчених права	9
2. Ограничења људских и мањинских права	9
3. Право на правично суђење	10
4. Унутрашња независност судија	11
5. Парнични поступак	13
6. Начела парничног поступка	13
7. Парничне радње	15
8. Судске одлуке	15
9. Доношење и објављивање пресуде	16
10. Доношење одлука	17
11. Писана израда пресуде	18
12. Исправљање пресуде	19
13. Доношење и објављивање решења	19
14. Правила при писању одлука и других писмена	20
15. Потписивање судских аката	20
16. Форма судских аката	21
17. Изворници и преписи	22

18. Отисак штамбиља према Судском пословнику	23
19. Решење о усвајању предложеног платног налога	24
ДОКАЗИВАЊЕ – ПРИМЕНА ПРАВИЛА О ТЕРЕТУ ДОКАЗИВАЊА	25
Правило о терету доказивања	27
Ограничено право на изношење нових чињеница и предлагање нових доказа	29
Немогућност заснивања пресуде на накнадно предложеним доказима	30
Законска правила о терету доказивања	31
Правила о терету доказивања ван оних предвиђених законом	31
ОЦЕНА ДОКАЗА	33
Доказни поступак и ставови Европског суда за људска права	35
ЦИТИРАЊЕ ПРЕСУДА ЕРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА	39
Извори информација о Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода – На који начин се све може пратити пракса Европског суда за људска права?	41
Интернет страница	43
Како се правнотехнички цитирају одлуке Европског суда за људска права?	43
Пример добре праксе позивања на Европску конвенцију и праксу Европског суда	44
ПРЕСУДА	51
Врсте пресуда	52
Структура образложења пресуде	57
ПРИМЕРИ ДОБРО СТРУКТУИРАНИХ ПРЕСУДА	61

ПРЕДГОВОР

Приручник је намењен судијама основних судова, нарочито судијама почетницима као средство едукације за израду првостепених судских одлука.

У првом делу приручника садржан је правни оквир и хијерархија извора права са освртом на гаранције судске независности. Само независан судија може да пружи странкама судску заштиту уз поштовање свих постулата права на правично суђење. Право на правично суђење обухвата и право на образложену судску одлуку, што и јесте тема овог приручника.

Судска заштита у грађанским судским поступцима пружа се у складу са одредбама важећег процесног закона, али и поштовањем одређених одредаба Пословника о раду суда као подзаконског акта, па су у приручнику наведена и правила из Пословника која се односе на форму судских аката.

Пуко задовољење форме из процесног закона није довољно да судска одлука задовољи атрибуте правичног суђења. Она мора бити добро образложена, јер у пракси се најчешће догађа да пресуда буде укинута, јер има недостатке због којих се не може испитати, а нарочито ако је изрека пресуде неразумљива, ако противречи сама себи или разлозима пресуде, или ако пресуда нема уопште разлога или у њој нису наведени разлози о битним чињеницама или су ти разлози нејасни или противречни, или ако о битним чињеницама постоји противречност између онога што се у разлозима пресуде наводи о садржини исправа, записника о исказима датим у поступку и самих тих исправа или записника или изведеним доказима (члан 374. став 2. тачка 12. ЗПП).

Укидањем пресуде због наведених недостатака продужава се време трајања судског поступка, па самим тим долази до повреде права на правично суђење због неразумне дужине поступка.

Доказивање, правила о терету доказивања и оцена доказа, имају посебан значај за допринос квалитету судске одлуке. Зато је овој теми посећен важан део садржине приручника.

Посебно је значајно позивање судија у судским одлукама на судску праксу Европског суда за људска права, јер је то део нашег унутрашњем правног поретка. Примећено је да судови то или не чине, или чине на непотпун и неприхватљив начин. Зато се део грађе приручника односи и на ово питање.

На крају су обрађене врсте пресуда, њихова структура и наведени примери за поједине од њих.

Београд, децембар 2016.

Аутори

УВОД

Право на правично суђење, поред права изричито наведених у члану 6. Европске конвенције, садржи и поједина јемства која произлазе из праксе Европског суда за људска права. Вођен идејом о значају владавине права и правне сигурности, Европски суд је више пута указао на то да до повреде права на правично суђење може доћи и због постојања различитих и контрадикторних правоснажних судских одлука, донетих у истим чињеничним и правним ситуацијама. Суд је нагласио да непостојање образложене судске одлуке може проузроковати тешкоће приликом приступа суду, јер се тиме спречава ефикасно коришћење жалбе у жалбеном поступку¹ и омета подносилац представке да оспори нека питања у жалбеном поступку.²

Недостаци у образложењу судске одлуке доводе до поновног укидања одлука и враћања на првостепени поступак, нашта је Европски суд за људска права посебно указао у предмету *Цветковић против Србије*, када је пронашао да виšekратно понављање разматрања истог предмета пред нижом инстанцом указује на озбиљан недостатак у правном систему државе.³

Добро образложена судска одлука доприноси и уједначавању судске праксе и остварењу права на једнаку заштиту права. У пресуди Европског суда за људска права *Вриони и други против Албаније* се наводи да: „Државе уговорнице Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода имају обавезу да организују свој правни систем тако да избегну доношење различитих одлука”.⁴ Такође, у предмету Европског суда за људска права *Унедик против Француске* се наводи: „Захтеви правне сигурности и заштите легитимних очекивања учесника у по-

1 *Salov v. Ukraine*, представка бр. 65518/01, пресуда од 6. септембра 2005.

2 *Hadjianastassiou v Greece*, представка бр. 12945/87, пресуда од 16. децембра 1992.

3 *Cvetkovic v. Serbia*, представка бр. 12312/05, пресуда од 20. априла 2010.

4 *Vrioni and Others v. Albanija*, представка број 35720/04, 42832/06, пресуда од 07. децембра 2010.

ступку не подразумевају право на устаљену судску праксу”⁵ док „развиј судске праксе сам по себи не противречи добром дељењу правде, али у случају постојања добро установљене судске праксе (*well-established jurisprudence*) обавеза највишег суда је да да суштинске разлоге за одступање од дотадашње судске праксе, како не би повредио право учесника у поступку на довољно образложену судску одлуку.”⁶

Из свих наведених разлога, веома је важно дати добре разлоге у образложењу пресуде, јер околности сваког случаја су одлучујуће, због чега се не могу поистовећивати два случаја која имају слично или исто чињенично стање, ако су њихови поступци одвијали се различито због предузетих или непредузетих радњи самих парничних странака, или због пропуста или чињења или нечињења суда или другог државног органа. Тако је и циљ овог Приручника да укаже на значај образложене судске пресуде, те да омогући корисницима податке и о заједничким елементима за израду појединих врста првостепених судских одлука и по формалној садржини, да би се посебни правни институти обрадили истоврсно, што ће омогућити и ефикаснију заштиту у поступку инстанционе контроле.

5 *Unedic v. France*, представка 20153/04, пресуда од 09.децембра 2008.

6 *Atanasovski v. FYROM*, представка бр. 14737/08, пресуда од 14. јануара 2010, став 38.

ПРАВНИ ОКВИР И ХИЈЕРАРХИЈА ИЗВОРА ПРАВА

1. Непосредна примена зајемчених права

Устав Републике Србије спада у један од најмодернијих устава, с обзиром на приступ у заштити људских права. Људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно се примењују. Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена опште прихваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права.

Устав Републике Србије садржи још једну значајну одредбу којом се захтева од свих органа који тумаче људска и мањинска права садржана у Уставу, да то чине имајући у виду праксу међународних тела, првенствено Европског суда за људска права. Та одредба каже следеће:

Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење⁷.

2. Ограничења људских и мањинских права

Устав Републике Србије је доста рестриктиван у погледу ограничења гарантованих људских и мањинских права. Тако, Устав прописује да се људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом ограничити

⁷ Члан 18. Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 98/2006)

само ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права. Такође, Устав прописује да се достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањивати.

При ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, а нарочито судови, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права⁸.

3. Право на правично суђење

Члан 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантује право на правично суђење, тако што:

„Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу искључити с целог или с дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.

2. Свако ко је оптужен за кривично дело сматраће се невиним све док се не докаже његова кривица на основу закона.

3. Свако ко је оптужен за кривично дело има следећа минимална права:

- a) да у најкраћем могућем року, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о природи и разлозима за оптужбу против њега;
- b) да има довољно времена и могућности за припремање одбране;
- v) да се брани лично или путем браниоца кога сам изабере или, ако нема довољно средстава да плати за

8 Члан 20, Исто

правну помоћ, да ову помоћ добије бесплатно када интереси правде то захтевају;

г) да испитује сведоке против себе или да постигне да се они испитају и да се обезбеди присуство и саслушање сведока у његову корист под истим условима који важе за оне који сведоче против њега;

д) да добије бесплатну помоћ преводиоца ако не разуме или не говори језик који се употребљава на суду."

Право на правично суђење зајемчено је и чланом 32. Устава, који прописује да:

Свако има право да независтан, непристрасан и законом већ установљени суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и оптужбама против њега. свакоме се јемчи право на бесплатног преводиоца ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача, ако је слеп, глув или нем. Јавност се може искључити током читавог поступка који се води пред судом или у делу поступка, само ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку, у складу са законом.

4. Унутрашња независност судија

Закон о судијама у члану 1 прописује да је судија независан у поступању и доношењу одлуке. Као једну од основних гаранција положаја судија после сталности и непреместивости **Закон о судијама прописује и међусобну независност судија:**

- Судија је слободан у заступању свог схватања, утврђивању чињеница и
- примени права у свему о чему одлучује.
- Судија није дужан да икоме, па ни другим судијама и председнику суда, објашњава своја правна схватања и утврђено чињенично стање изузев у образложењу одлуке или кад то закон посебно налаже.

Препорука Рес (2010) 12 Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о судијама од 17.11.2010. године предвиђа под 5 **да би судије требало да имају потпуну слободу да непристрасно, у складу са за-**

коном и својим тумачењем чињеница, доносе одлуке у предметима. У Поглављу III – Унутрашња независност, наводи се под 22 и 23:

„Начело судске независности значи независност сваког појединог судије у вршењу функције судског поступка. При доношењу одлука судије треба да буду независне и непристрасне и способне да делују без икаквих ограничења, непримереног утицаја, притисака, претњи или мешања, непосредног или посредног, од стране било ког органа, укључујући и органе унутар правосуђа. Хијерархијска организација правосуђа не би требало да подрива индивидуалну независност. Виши судови не би требало да судијама дају упутства о томе какву пресуду треба да изрекну у појединим случајевима, осим код прелиминарних одлука или приликом одлучивања о правним лековима у складу са законом”.

Препоруке Комитета министара Савета Европе државама чланицама

Препорука бр. Р (84) 5 о начелима грађанског поступка за унапређивање остваривања правде од 28.2.1984. године, Начело 6:

„Пресуду треба донети приликом закључења расправе или убрзо потом. Пресуда треба да буде што сажетија. Она се може заснивати на било којем правном основу, али тако да се о свим захтевима странака, изричито или посредно, одлучи на недвосмислен начин”.

Препорука бр. Р (95) 5 о увођењу и унапређивању жалбених поступака у грађанским и привредним предметима од 7.2.1995– године, члан 2. б:

„У циљу омогућавања странкама да процене да ли да користе право на жалбу, као и у циљу смањења броја жалбених поступака, првостепени суд треба обавезати законом да даје јасна и исцрпна образложења својих одлука на лако разумљивом језику. У начелу, образложење није нужно за одлуке о неспорним питањима и за пресуде пороте”.

Судска заштита у грађанским судским поступцима

У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Службена употреба других језика и писама уређује се законом на основу Устава.

Члан 10 Устава Републике Србије

5. Парнични поступак

Према члану 1. Закона о парничном поступку – ЗПП⁹ овим законом уређују се правила поступка за пужање судске правне заштите по којима се поступа и одлучује у парницама за решавање спорова насталих поводом повреде права личности и спорова из породичних, радних, привредних, имовинскоправних и других грађанскоправних односа, осим спорова за које је посебним законом прописана друга врста поступка.

Тако се правно подручје примене правила парничног поступка одређује само законом. Не и подзаконским актима.

Странке имају право на закониту, једнаку и правичну заштиту својих права, а суд не може да одбије одлучивање о захтеву за који је надлежан.

Захтев за судску заштиту има за циљ доношење судске одлуке којом ће бити „задовољен правним поретком заштићени интерес“¹⁰, најчешће због повреде права, али је, између осталог, правна заштита дозвољена и због његовог оспоравања.

Субјективно право – представља једно или више овлашћења усмерених према неодређеном броју лица или према одређеним субјектима, намењених задовољавању правних интереса субјеката права. Праву једног субјекта одговара дужност другог на одређено понашање¹¹.

6. Начела парничног поступка

Пресуда као „закон за странке „мора бити заснована на основним начелима парничног поступка (организационим и функционалним).

Традиционално у организациона начела спадају:

- начело законитости
- начело независности суда и судије (спољашња и унутрашња)
- начело јавности

9 „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – Одлука Уставног суда, 74/2013 – Одлука Уставног суда, 55/2014

10 *Грађанско процесно право*, Боривоје Познић, Весна Ракић Водинелић, Седма наести измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета „Унион“ у Београду, Јавно предузеће „Службени гласник“, Београд 2015, страна 24

11 *Исто*

- начело расправности, и
- право на правни лек.

У функционална начела спадају:

- начело диспозиције
- начело официјелности
- расправно начело
- истражно начело
- начело контрадикторности
- начело процесне економије
- начело окончања поступка у разумном року
- начело поучавања неуке странке
- начело непосредности
- начело савесног коришћења процесних права
- начело усмености
- начело писмености

У парничном поступку учествују странке које имају:

- страначку способност (имају субјекти који према материјалном праву могу бити носиоци права и обавеза, то су физичка и правна лица, они којима то право признају посебни прописи или судска одлука)
- парничну способност¹²
- постулациону способност¹³

Странка у парничном поступку предузима парничне радње сама или је заступа:

- законски заступник физичког лица
- законски заступник правног лица, или
- пуномоћник

У поступку могу учествовати странке и као супарничари, а дозвољена је и интервенција – мешање у парници:

12 Парнична способност је својство странке да пуноважно, својом вољом, предузима радње у поступку и да радње њеног противника и суда буду према њој пуноважно предузете, Исто страна 199

13 Постулациона способност је својство парничне способне странке да сама, без заступника или неког другог посредника, може предузимати радње у поступку, Исто, страна 202

- супарничарство (обично, нужно, јединствено)
- интервенција – мешање у парници
 - умешачи
 - супарничарска интервенција
 - обавештење о парници
 - интервенција јавног тужиоца
 - интервенција органа старатељства

7. Парничне радње

Парничне радње као чињенице процесног права, обухватају и пропуштање, и односе се на радње странака и радње суда.

Парнична радња странке – је понашање странке, укључујући и пропуштање, предузето редовно у оквиру парничног поступка, засновано на свесној вољи, које је уређено процесним правом у погледу претпоставки за пуноважност и у погледу посредних или непосредних дејстава. парнична радња странке је, по правилу, једнострана. Могу се класификовати на *вољне и невољне; изричите, конклюдентне и прећутне; посредне и непосредне; усмене и писмене; опозиве и неопозиве; једностране и двостране, односно праве и неправе*. У односу на тужбу парничне радње су: подношење тужбе, преиначење тужбе и повлачење тужбе.

Парнична радња суда – одлука, коју суд доноси у облику пресуде је најзначајнија судска парнична радња суда. Суд одлучује и решењем, али се то по правилу не односи на предмет захтева странке, осим у случајевима прописаним законом (сметање државине и др.). Остале радње суда су: примање парничних радњи странака; управљање парницом; достављање; састављање записника; припрема и извођење доказа.

8. Судске одлуке

Судске одлуке се доносе „У име народа“ и **заснивају се на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетом на основу закона**. Судске одлуке су обавезне за све и не могу бити предмет вансудске контроле. Судску одлуку може преиспитивати само надлежни суд, у законом прописаном поступку. Помиловањем или амнестијом изречена казна може се, без судске одлуке, опростити у целини или делимично¹⁴.

14 Члан 145, Исто.Види и члан 352. став 1. ЗПП

9. Доношење и објављивање пресуде

Ако се главна расправа одржава пред већем, пресуду доносе председник већа и чланови већа који су учествовали на рочишту на коме је главна расправа закључена. Одмах по закључењу главне расправе суд доноси пресуду коју објављује председник већа.

У сложенијим предметима суд може да одложи објављивање пресуде за осам дана од дана закључења главне расправе. У случају из члана 319. став 2. овог закона, пресуда ће да се објави најкасније у року од осам дана од дана пријема списка, односно записника¹⁵.

Приликом објављивања пресуде, председник већа јавно ће да прочита изреку и ако је могуће да укратко саопшти разлоге пресуде. Приликом објављивања пресуде може да се саопшти да је суд одлучио да се о одмеравању трошкова накнадно одлучи. Ако је јавност на главној расправи била искључена, изрека пресуде увек ће јавно да се прочита, а суд ће да одлучи да ли ће јавност да се искључи приликом објављивања разлога пресуде. Сви присутни саслушаће читање изреке пресуде стојећи¹⁶.

О већању и гласању саставља се посебан *записник*. Ако је код суда у поступку по правном леку одлука донета једногласно, уместо записника саставља се *белешка о већању и гласању*. Записник о већању и гласању садржи ток гласања и изреку одлуке. Издвојена мишљења прикључују се записнику о већању и гласању, ако нису унета у сам записник. Записник, односно белешку о гласању потписују сви чланови већа и записничар. Записник о већању и гласању затвориће се у посебан омот. Овај записник може да разгледа само суд који решава о правном леку у поступку по правном леку и у том случају записник ће поново да се затвори у посебан омот и на омоту да се назначи да је записник разгледан¹⁷.

Према одредбама 186. и 187. Судског пословника *записник о већању и гласању* након завршене главне расправе или претреса саставља се на посебном листу на коме се означаје: „Записник о већању и гласању од...”, у десни угао ставља се ознака предмета, подброј записника претреса или рочишта и на крају се коверат печати. Омот са записником о већању и гласању лепи се у предмет по коме је одлучивано, печати и припаја записнику о претресу или рочишту. Суд који је одлучивао о правном леку ван рочишта, саставља записник о већању и гласању и задржава га у свом предмету. Кад се уместо записника о већању и гла-

15 Члан 352. ЗПП

16 Члан 353, *Исто*

17 Члан 123, *Исто*

сању сачињава белешка, она садржи дан већања, име председника и чланова већа, име судије известиоца, као и ознаку да је одлука донета једногласно. *Белешка о већању и гласању* саставља се на листу изворника одлуке испод текста на коме се означава: „белешка о већању и гласању од ...”, а у десни угао ставља се ознака предмета, подброј записника претреса или рочишта и на крају белешку потписују сви чланови већа и записничар. Ако одлука није донета једногласно, саставља се записник о већању и гласању, уз који се прилаже издвојено мишљење члана већа и улаже у омот са записником.

10. Доношење одлука¹⁸

Суд доноси одлуке у облику пресуде или решења. О тужбеном захтеву суд одлучује пресудом, али у поступку због сметања државине о меритуму одлучује – решењем. Иначе, кад не одлучује пресудом, суд одлучује решењем.

У поступку издавања платног налога решење којим се усваја тужбени захтев доноси се у облику платног налога.

Одлука о трошковима у пресуди сматра се решењем.

О приговорима странака странака који су процесна сметња за вођење поступка одлучује се решењем, које суд доноси као посебно решење или као део изреке о одлуци о главној ствари.

О перемпторним (материјално правним приговорима) као што је приговор застарелости, компензациони приговор – о престанку потраживања због компензације по Закону о облигационим односима или о стицању права одржајем, не одлучује се посебним решењем, већ одлуком о основаности главног захтева, док се о приговору о постајању противтражбине ради пребијања у парници одлучује изреком у зависности од начина на који је постојање противтражбине истакнуто (приговором или противтужбом), али се у сваком случају у поступку мора утврдити постојање противтражбине и испуњеност услова за пребијање потраживања да би се о пребијању одлучило.

Одлуке већа доносе се после већања – гласањем. У просторији у којој се већа и гласа могу да буду присутни само чланови већа и записничар. Одлуку о једноставнијим питањима, веће може да донесе и у самом заседању.

¹⁸ Члан 124 – 127, *Исто*

Председник већа руководи већањем и гласањем и гласа последњи. За сваку одлуку већа потребна је већина гласова. Ако се у погледу појединих питања о којима се одлучује гласови расподеле на више различитих мишљења, тако да ниједно од њих нема већину, питања ће да се раздвоје и гласање ће да се понавља све док се не постигне већина.

Пре одлучивања о *главној ствари* суд одлучује да ли је потребно да се *допуни поступак*, као и о *другим претходним питањима*. Ако при решавању о главној ствари треба да се одлучи о више захтева, о сваком захтеву гласаће се посебно.

11. Писана израда пресуде

Пресуда мора да се писано изради у року од осам дана од дана објављивања. У сложенијим предметима суд може да одложи писану израду пресуде за још 15 дана. Изворник пресуде потписује председник већа. Странакама се доставља оверен препис пресуде са упутством о праву на изјављивање правног лека против пресуде. Суд је дужан да отпреми оверени препис пресуде наредног дана од дана истека рока из става 1. овог члана¹⁹.

Писано израђена пресуда мора да садржи увод, изреку и образложење²⁰.

Увод – пресуде садржи: назначење да се пресуда изриче у име народа, назив суда, име и презиме председника и чланова већа, односно судије појединца, име и презиме, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових заступника и пуномоћника, вредност предмета спора²¹, кратко означење предмета спора, дан закључења главне расправе, дан кад је пресуда донета и дан када је пресуда објављена.

Изрека – пресуде садржи одлуку суда о усвајању или одбијању захтева који се тичу главне ствари и споредних тражења и одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутог ради пребијања (члан 359. став 3).

У образложењу – суд ће да изложи: захтеве странака и њихове наводе о чињеницама на којима се ти захтеви заснивају, доказе, чињенично

19 Члан 354, *Исто*

20 Члан 355, *Исто*

21 Према Закону о судским таксама вредност предмета спора одређује се према главном захтеву. Ако се главни захтев, на пример, односи на новчано потраживање – вредност предмета спора означава се у динарима, односно у динарској противвредности девизног износа у вереме подношења тужбе. За остале спорове види члан 22, 23... Закона о судским таксама.

стање које је утврдио, као и прописе на којима је суд засновао пресуду, ако законом није другачије прописано.

У образложењу пресуде због пропуштања, пресуде на основу признања, пресуде на основу одрицања, пресуде због изостанка и пресуде донете на основу члана 291. став 2. овог закона изнеће се само разлози који оправдавају доношење оваквих пресуда.

Пресуда не садржи образложење ако су се странке одрекле права на правни лек, ако посебним законом није другачије прописано.

12. Исправљање пресуде

Грешке у именима и бројевима, као и друге очигледне грешке у писању и рачунању, недостатке у облику и несагласност преписа пресуде са изворником пресуде исправиће председник већа. Исправљање ће да се изврши посебним решењем и унеће се на крају изворника пресуде, а странкама се доставља оверени препис решења. Ако између изворника и преписа пресуде постоји несагласност у погледу неке одлуке садржане у изреци пресуде, странкама ће да се достави исправљени препис пресуде са назначењем да се овим преписом пресуде замењује ранији препис. Рок за изјављивање правног лека у погледу исправљеног дела пресуде тече од дана достављања исправљеног преписа пресуде. О исправљању пресуде суд може да одлучи без изјашњавања странака²².

13. Доношење и објављивање решења²³

Сва решења која се доносе на рочишту објављује председник већа. Решење које је на рочишту објављено доставиће се странкама у овереном препису само ако је против тог решења дозвољена посебна жалба или ако се на основу решења може одмах да тражи извршење или ако то захтева управљање поступком, у року од осам дана од објављивања. Писани састав решења садржи увод и изреку– Суд је везан за своја решења уколико се она не односе на управљање парницом или ако овим законом није другачије прописано. Ако се решење не доставља писмено, оно према странкама има дејство чим је објављено. Решења која суд доноси изван рочишта саопштавају се странкама достављањем овереног преписа решења. Ако се решењем

22 Члан 362, *Исто*

23 Чл– 363 – 366, *Исто*

одбија предлог једне странке без претходног изјашњавања противне странке, противној странци решење неће да се достави. **Решење мора да буде образложено ако је против њега дозвољена посебна жалба.** Одредбе ЗПП-а из члана 345, члана 352. став 2, члана 353. став 2, чл. 354. до 358, члана 361. став 2. и члана 362. овог закона сходно се примењују и на решења²⁴.

14. Правила при писању одлука и других писмена²⁵

У свом раду, суд користи изразе из закона и избегава стране речи и речи које нису опште усвојене у раду суда. Језички израз одлука и других писмена мора бити јасан и разумљив.

У изреци и образложењу одлуке странке се увек означавају њиховим пуним личним именом, а не по реду набрајања (прворедни тужилац, другооптужени и сл.). Када се подаци уписују у јавне књиге изрека садржи и личне податке прописане посебним прописима (име једног од родитеља, девојачко презиме, година рођења, ЈМБГ и др.). Временско трајање казне, и новчани износи означавају се у изреци одлуке словима. Назив закона и других прописа могу се у тексту навести у скраћеном облику (ЗПП, КЗ), а они који нису у честој употреби, наводе се пуним називом и означањем службеног гласника и броја у коме су објављени (нпр. „Сл. гл. РС“, број 27/10).

15. Потписивање судских аката²⁶

Све акте судске управе потписује председник суда.

Писмена која се односе на предмете у раду у појединим одељењима, потписује председник већа, односно судија појединца.

Управитељ писарнице може потписивати писмена само ако су састављена на основу писмене одлуке или упутстава председника већа, односно судије појединца.

24 Види члан 345. ЗПП о року за извршење чинидбе, члан 352. став 2. ЗПП о доношењу и објављивању пресуде, члан 353. став 2– ЗПП о накнадном одмеравању трошкова, чл. 354. до 358. ЗПП о писаној изради пресуде. члан 361 став. ЗПП о дејству пресуде од дана достављања и члан 362. ЗПП о исправци пресуде.

25 Члан 122. Судског пословника („Службени гласник РС“, бр. 110/2009, 70/2011, 19/2012, 89/2013, 96/2015, 104/2015, 113/2015. 57/16)

26 Чл. 123, 124, Исто

Писмена која се односе на позивање странака, сведока, вештака, достављање тужбе, одговора на тужбу и друге послове експедиције потписује лице које их отправља.

У случају трајне спречености или наступања других изузетних околности, услед којих не постоји могућност да председник већа или записничар потпишу одлуку која је донета, али није израђена односно потписана, одлуку ће израдити или потписати уместо председника већа, други судија, а уместо записничара – други записничар, односно лице кога одреди председник.

Председник ће посебном одлуком одредити судију који ће даље поступати у предмету ако је донета одлука потписана, а није експедована, односно да по предмету треба да се поступа. Ако је закључена расправа, односно претрес, а одлука није донета, председник ће предмет дати у рад другом председнику већа или судији појединцу да отвори расправу, односно претрес и да спроведе поступак.

16. Форма судских аката²⁷

У горњи леви угао свих судских писмена ставља се заглавље које садржи: грб Републике Србије, назив Република Србија, назив суда, ознаку и број предмета, датум и седиште суда. Ако је одлука или писмено израђено у судској јединици, односно одељењу изван седишта суда, у заглављу се поред назива наводи и судска јединица, односно одељење изван седишта суда.

Република Србија
ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ
П 1/2017
17.07.2017. године
Београд

²⁷ Члан 125, *Исто*

Пресуде, решења, записници и решења другостепеног суда пишу се на целом листу формата А4, а остале одлуке, уверења, потврде и друга слична писмена могу се писати на листу формата А5.

Изворници и преписи одлука морају бити читљиви, уредно састављени и одштампани коришћењем ИКТ или писаћом машином. Изузетно, због природе појединих радњи, писмена могу бити писана хемијском оловком или мастилом (записници о увиђају, записници у поступку извршења и сл.).

У судовима у којима се користи ИКТ, стандардизује се изглед и форма судске одлуке (величина и врста слова, број редова, број словних места, проред и сл.).

Председник Врховног касационог суда је донео одлуку да одлуке судова треба куцати једнообразно тако да у њима буде:

Фонт – Times New Roman
Величина слова – pt 12
Горња ивица 2,5 цм
Доња ивица 2,5 цм
Лева/десна ивица 3,0 цм
Размак редова – Једноструки за отправке, 1,5 – за пресуду

17. Изворници и преписи²⁸

Изворником – се сматра одлука суда састављена у прописаном облику, коју је потписао председник већа – судија који је одлуку донео и записничар, ако је његово учествовање обавезно, или судијски помоћник коме је то распоредом послова поверено. Изворник остаје у предмету.

Преписи – изворника израђују се коришћењем ИКТ, писаћом машином, или на други механички начин, фотокопирањем, или микрофилмовањем. Преписи морају бити уредни, јасни и читки, а садржина мора одговарати изворнику.

²⁸ Чл. 126–130, *Исто*

Изворници и преписи могу се сачинити одговарајућим попуњавањем образаца кад је то због њихове сличности целисходно. Пре отпављања преписи се савњују са изворником и потписују.

Препис садржи име председника већа, односно судије појединца који је потписао изворник, *отисак штамбиља*, који потписује управитељ писарнице или друго лице које овласти председник и јасан отисак печата суда. На препис одлуке ставља се поука о правном леку.

18. Отисак штамбиља према Судском пословнику

Сагласност овог преписа са изворником потврђује: Управитељ – шеф одсека судске писарнице -----
(Формат 50 x 20 мм)

За одлуке које се често понављају може се сачинити – *изворник у скраћеном облику*, уколико то није супротно закону.

Уместо изворника одлуке којим се усваја предлог може се на самом поднеску ставити *белешка* о томе (нпр.: „Усваја се предлог, Трошкови предлагача 25 дин., одлука о трошковима мора се образложити, Датум, Потпис“). Може се назначити и број штамбиља (на пример: „штамбиљ 1“) када се препис саставља *попуњавањем отисака штамбиља*. Према потреби може се у белешци о усвајању предлога издати упутство да се у отиску штамбиља нешто измени, изостави или дода.

Кад је предлог за издавање платног налога или предлог одлуке у било ком другом поступку тако састављен да потпуно одговара решењу које би се имало донети, а поднет је у потребном броју примерака, може се издати *скраћени препис решења стављањем отисака штамбиља* који садржи текст којим се усваја предложено решење. Странка која писмено предаје суду може текст штамбиља са свим потребним подацима *унапред одштампати на самом писмену*, са свим потребним уписима.

Преписи ће се сачинити скраћено само под условом да је решење суда на изворнику стављено штамбиљем.

19. Решење о усвајању предложеног платног налога

РЕШЕЊЕ

I Суд усваја предложен платни налог

II Трошкови тужиоца одређују се дин. и словима

III Приговор против платног налога подноси се у року од 8 дана преко овог суда _____.

У погледу одлуке о трошковима може се изјавити жалба у истом року.

Неблаговремено поднете приговоре и жалбу суд ће одбацити.

IV Наплаћену таксу у дин. _____ плаћа по правоснажности платног налога тужени пошто је тужилац ослобођен од плаћања таксе

_____ суд у _____

Дана _____ 20__ год.

Судија

(Формат 110 x 70 мм)

Судови ће настојати да странке, у стварима по којима се могу издати скраћени преписи, предају суду поднеске у потребном броју примерака који су подобни да се употребе као скраћени преписи.

ДОКАЗИВАЊЕ – ПРИМЕНА ПРАВИЛА О ТЕРЕТУ ДОКАЗИВАЊА

Доказивање – обухвата све чињенице које су важне за доношење одлуке. Суд одлучује који ће се докази извести ради утврђивања **битних** чињеница²⁹.

Докази се изводе на главној расправи у складу са временским оквиром. Суд може да одлучи да се одређени докази изведу пред замољеним судом. Записник о изведеним доказима пред замољеним судом прочитаће се на главној расправи. Против решења суда којим се извођење доказа поверава замољеном суду није дозвољена посебна жалба. Замолница за извођење доказа садржи податке из предмета. Суд ће посебно да назначи о којим околностима треба да се води рачуна приликом извођења доказа. О рочишту за извођење доказа пред замољеним судом обавестиће се странке. Замољени суд приликом извођења доказа има сва овлашћења која има суд када се докази изводе на главној расправи³⁰.

Предмет доказивања – су чињенице које су се догодиле у прошлости или које постоје и у садашњости.

Чињеница – је свака околност конкретно одређена у простору и времену за коју правна норма везује неко дејство.

Предмет доказивања могу бити и чињенице које се тичу људске свести (на пример да ли је странка нешто знала, када је у питању утврђивање њене савесности).

Негативне чињенице – могу бити предмет доказивања (иако у пракси важи правило да се негативне чињенице не доказују). То је случај када на пример правна норма захтева непостојање – одсуство неке чиње-

29 Члан 229. ЗПП

30 Члан 233. ЗПП

нице (на пример непостојање брачне сметње или непостојање потраживања јер је испуњено).

Правне норме – не могу бити предмет доказивања као и страног право – садржина страног права на које упућује колизиона норма. Ипак, суд то не може узети као недоказану чињеницу. Ако странка не поднесе јавну исправу о садржини страног права, суд се са садржином страног права мора упознати на други начин.

Доказна средства – су ствари и лица помоћу којих суд стиче сазнања о спорним чињеницама.

Признање чињеница – није доказно средство, њима се само отклања доказивање. Признате чињенице се не доказују, осим ако признањем чињенице странка жели да располаже захтевом којим не може да располаже (члан 3. став 3. ЗПП).

Признату чињеницу странка може накнадно оспорити делимично или у потпуности. Квалитет и валидност таквог признања и оспоравања суд цени на основу свог слободног уверења.

Опште познате чињенице се не доказују, њих суд узима у обзир по службеној дужности.

Не доказују се ни чињенице чије постојање закон претпоставља, али ако буду оспорене може се доказивати њихово постојање (савесност се претпоставља, ако је оспорена несавесност се мора доказивати).

Постоје случајеви када суд не изводи доказивање о спорним чињеницама иако би их требало доказивати. Ради се о случајевима:

- утврђивање износа штете у случају недостатка доказа или тешкоћа у доказивању (штета се одмерава по слободној оцени суда било да се ради о имовинској или неимовинској штети);
- неполагање предумја трошкова (суд не изводи доказ ако нису предумјљени потребни трошкови које је определио и наложио странци да уплати);
- неизвођење доказа у одређеном року (када постоји вероватноћа да се одређени доказ неће моћи извести, или не бар у примереном року, суд одређује рок до којег доказ треба да буде изведен и по протеклу тог рока расправа се наставља);
- образовано уверење суда (проистиче из начела слободне оцене доказа, па када је суд стекао уверење о постојању спорне чињенице, одбиће даље извођење доказа);

- стручно знање суда (када суд располаже одређеним стручним знањем онда није потребно вештачење у области у којој суд има потребно стручно знање).

Оцена доказа – значи испитивање да ли одређену чињеницу треба узети за постојећу према доказним разлозима.

Доказни разлози – су околности из којих суд изводи закључак о постојању одређене чињенице.

Ако суд на основу изведених доказа (члан 8. ЗПП) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању чињенице примениће правило о терету доказивања (члан 231. став 1. ЗПП).

Правило о терету доказивања

Правило о терету доказивања даје одговор на питање која ће странка сносити ризик недоказаности, односно која ће изгубити парницу ако суд није дошао до одређеног закључка о постојању спорне чињенице³¹ другим речима, да би било правилно примењено правило о терету доказивања треба знати на коју странку пада терет доказивања одређене спорне чињенице или чињеничног скупа да би она и сносила штетне последице недоказаности одређене чињенице или тужбеног захтева у целини. Тужилац доказује чињенице које су од значаја за примену материјално правне норме која се има применити на чињенични скуп битан за пресуђење, а тужени чињенице које су од значаја за осуђујење или одбијање тужбеног захтева. То је тзв. **субјективно правило о терету доказивања**.

Закон о парничном поступку улогу суда у процесу утврђивања чињеничне грађе ограничава на спречавање злоупотребе права и непоштовања принудних прописа који се тичу недозвољених располагања. Странке су те које имају дужност доказивања чињеница битних за настанак или остваривање права, као и оних које спречавају настанак или остваривање права или услед којих је право престало да постоји, ако законом није другачије одређено.

Чињенице битне за доношење одлуке суд утврђује на основу понуђених доказа, брижљивим избором предложених доказних средстава, што значи да суд може одлучити да изведе само неке или све предложене доказе, зависно од тога да ли су битне чињенице утврђене на основу одређеног броја доказа или свих понуђених доказа. Које ће

31 Професор Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Десето издање, Савремена администрација Београд, 1987. година

чињенице узети као доказане, суд одлучује по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка (члан 8. ЗПП). Суд мора пружити могућност свакој страни да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне стране, осим ако је другачије овим законом одређено.

Како суд зна право и има дужност да утврди битне правно релевантне чињенице, то јест чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева, што даље значи да правилно примени материјално право, то суд има и дужност да поствљањем питања странке наведе на изношење битних чињеница и означавање доказних средстава. Странке на основу расподеле субјективног терета доказивања морају понудити одговарајуће доказе. Саме су одговорне ако то не учине након указивања суда на такву потребу. После тога, оне својом сувереном диспозицијом поступак воде до крајњег исхода који ће бити опредељен применом **правила о објективном терету доказивања** из члана 231. став 1. ЗПП. Околности које сама странка не наводи и не идентификује, суд неће узети у обзир, чак иако се друга страна о њима изјашњавала.

Ако суд поштујући своје законске дужности идентификује правилно релевантне – битне чињенице, омогући странкама да се о њима изјасне и пруже потребне доказе на основу правила о субјективном терету доказивања, поступак ће бити правичан и одлука законита, чак и онда када странке својом неактивношћу нису пружиле потребне доказе, или пружени докази нису били довољни, због чега је суд одлучивао применом **правила о објективном терету доказивања**.

Ваља напоменути да неки посебни закони као што су Закон о заштити од дискриминације, Закон о спречавању злостављања на раду – мобингу, Закон о заштити узбуњивача, предвиђају посебна правила о терету доказивања. Наиме, Закон о заштити од дискриминације у члану 45. предвиђа да ако је суд утврдио да је извршена радња непосредне дискриминације, или је то међу странкама неспорно, тужени се не може ослободити од одговорности доказивањем да није крив. Уколико тужилац учини вероватним да је тужени извршио акт дискриминације, терет доказивања да услед тога акта није дошло до повреде начела једнакости, односно начела једнаких права и обавеза сноси тужени. Значи, ако тужилац само учини вероватним да је тужени извршио акт дискриминације, терет доказивања прелази са тужиоца на туженог, који је дужан да докаже да услед тог акта није дошло до повреде начела једнакости, односно начела једнаких права и обавеза. Исти случај је и са Законом о спречавању злостављања на раду – мобингу, који у члану 31. садржи одредбу по којој, ако је у току поступка тужилац учинио

вероватним да је извршено злостављање из члана 6. овог закона, терет доказивања да није било понашања које представља злостављање је на послодавцу. Ово правило релативизује једно друго правило по коме се не доказују негативне чињенице, јер у овом случају терет доказивања се преноси на послодавца који је дужан да докаже да није било понашања које представља злостављање на раду. На крају, према одредбама Закона о заштити узбуњивача терет доказивања је на сличан начин регулисан па се у члану 29. прописује да ако је у току поступка тужилац учинио вероватним да је према њему предузета штетна радња у вези са узбуњивањем, на туженом је терет доказивања да штетна радња није у узрочној вези са узбуњивачем.

Ограничено право на изношење нових чињеница и предлагање нових доказа

Правило о расподели терета доказивања и одлучивање применом овог правила убрзава парнични поступак. Неограничено право странака на изношење нових чињеница и предлагањем нових доказа водило би одуговлачењу судског поступка. Зато закон ограничава фазу поступка до које је могуће износити нове чињенице и нове доказе на припремно рочиште, односно на прво рочиште за главну расправу ако припремно рочиште није обавезно.

Странка је дужна да најкасније на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу ако припремно рочиште није обавезно (члан 302.) изнесе све чињенице потребне за образложење својих предлога, да предложи доказе којима се утврђују изнете чињенице, да се изјасни о наводима и понуђеним доказима противне странке, као и да предложи временски оквир за спровођење поступка.

Суд ће на првом рочишту (припремном или рочишту за главну расправу) да утврди које су чињенице неспорне односно општепознате и које су чињенице спорне и која би правна питања требало да се расправи. Затим ће да одлучи која ће доказна средства да изведе на главној расправи и решењем да одреди временски оквир за спровођење поступка а предлоге за извођење доказа које не сматра битним за доношење одлуке да одбије решењем против којег није дозвољена посебна жалба.³²

Истицање процесно правних и материјално правних приговора туженог ограничено је до наведене фазе судског поступка, што не доводи

³² Члан 308. став 1, 2, 3. и 5.

тужиоца у неповољнији положај и немогућност да на те приговоре одговори. Напротив расправно начело омогућава да се о свим истакнутим приговорима, чињеницама на којима се они заснивају и понуђеним доказима којима се те чињенице утврђују, изјасни. У случају основаних истакнутих приговора и пружених доказа о релевантним чињеницама, тужилац има могућност да оспори њихово присуство, дејство и учинак. Ако то учини пружањем правно валидних доказа и истицањем нових чињеница којим тим приговорима одузима дејство, доказао је тужбени захтев и обезбедио пресуду којом се усваја тужбени захтев. Уосталом, расправно начело и одредба члана 5. Закона о парничном поступку заснивају дужност суду да свакој странци пружи могућност да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне стране. Али то неће моћи да учине после припремног рочишта или бар не у потпуности.

Немогућност заснивања пресуде на накнадно предложеним доказима

Како је странка дужна да најкасније на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу ако припремно рочиште није обавезно (члан 302) изнесе све чињенице потребне за образложење својих предлога, да предложи доказе којима се потврђују изнете чињенице, да се изјасни о наводима и понуђеним доказима противне странке, **дужност је суда да на том рочишту утврди које су чињенице неспорне, односно општепознате и које су чињенице спорне и која би правна питања требало да се расправе. Суд тада одлучује и која ће доказна средства да изведе на главној расправи, као и које ће предлоге за извођење доказа,** које не сматра битним за доношење одлуке, **да одбије решењем** против кога није дозвољена посебна жалба.

Ово ограничење начела *beneficium novorum*, ублажено је одредбом члана 314. Закона о парничном поступку које допушта могућност да странке у поднесцима или на каснијим рочиштима, све до закључења главне расправе, изнесе нове чињенице и предлажу нове доказе, али **само ако учине вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу**, односно предложе на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, ако припремно рочиште није одржано.

Уколико наведене процесне претпоставке за предлагање нових доказа нису испуњене, ставом 2. члана 314. Закона о парничном поступку

искључено је разматрање чињеница и изнетих доказа, које су странке предложиле у каснијој фази поступка, и одређено да:

Суд не узима у обзир чињенице и доказе који су изнети или предложени супротно ставу 1. члана 314. Закона о парничном поступку (ако странке нису учиниле вероватним да без своје кривице нису могле да их изнесу, односно предложи на припремном рочишту или првом рочишту за главну расправу – ако припремно рочиште није одржано)

Законска правила о терету доказивања

Поједини закони садрже правила о расподели терета доказивања. На пример, Закон о облигационим односима предвиђа у одредби члана 154. да ко другоме проузрокује штету дужан је да је накнади, ако не докаже да је штета настала без његове кривице. Постојање кривице за насталу штету је основ накнаде. Значи, штетник је одговоран ако је крив. На његовој страни је законска претпоставка кривице. Уколико жели да се ослободи дужности накнаде штете, он је дужан да докаже да није крив. То значи да мора да наведе чињенице и понуди доказе на околност да није крив, то јест да се животно догађај из кога проистиче штета није догодио на начин представљен у тужби, или да је његова одговорност искључена из других разлога. Ако то не учини, а тужилац је уз тужбу пружио доказе да је радњама туженог проузрокована штета, тужбени захтев ће бити усвојен на основу доказа приложених уз тужбу и законске претпоставке о одговорности туженог. Правило о терету доказивања предвиђено Законом о облигационим односима захтевало је да тужени пружи доказе о одсуству своје кривице.

Правила о терету доказивања ван оних предвиђених законом

Када се ради о непостојању законских одредаба о терету доказивања, ситуација је сложенија. Примера ради, ако је враћање зајма уговорено у року од 30 дана а тужени тврди да је рок продужен, на туженом је терет доказивања чињенице продужења рока. Уколико тврди да је зајам вратио, терет доказивања је опет на њему. Али, ако тужилац тврди да је уговор о зајму у међувремену измењен скраћењем рока за враћање дуга, ту чињеницу ће тужилац морати да доказује, јер његово право да захтева од туженог враћање дуга пре првобитно уговореног рока,

зависи од доказаности те чињенице – измене рока скраћењем. Од тога ће зависити и право на евентуално плаћање камате због задоцњења, јер је тиме померен датум доспелости дуга унапред, као и право на накнаду штете због задоцњења у испуњењу уговорне обавезе и многа друга права.

Када се ради о извођењу доказа увидом у списе суда, или неког државног органа или прибављање извештаја од државног органа који се доставља само на захтев суда, странка је дужна да стави предлог за прибављање потребних списа или тражење извештаја, а суд је дужан да одлучи да ли се на тај начин утврђују битне чињенице за правилно пресуђење и да зависно од тога усвоји или не усвоји такав доказни предлог. Догађа се да судови захтевају од странке да она пружи те доказе и због непоступања и неактивности странке у том смислу констатују последице правила о терету доказивања. Такво поступање је погрешно, јер последице правила о терету доказивања странка ће сносити само ако није ставила доказни предлог за извођење доказа потребног ради утврђења основаности или неоснованости одређене чињенице која је правно релевантна.

Судови се у пракси често позивају на примену правила о терету доказивања, доносећи одлуку о одбијању захтева или усвајању захтева а да за то нису испуњени услови, не дајући при том разлоге за примену овог правила и не образлажући да ли се ради о чињеници важној за доношење одлуке, коју је странка имала дужност да презентује и да ли се уопште радило о потреби доказивања такве чињенице. Примера ради, приложен је доказ – извод из земљишне књиге или катастра из кога се утврђује да странка има право својине или право коришћења неке непокретности. Тај доказ је довољан доказ о постојању тих права. Странка која није пружила доказ на основу чега је извршен упис права својине или права коришћења на тој непокретности, не може сносити штетне последице примене правила о терету доказивања, осим ако се ради о недозвољеним располагањима, када ће суд поступати по службеној дужности. Онај ко оспорава ваљаност извршеног уписа има дужност да у законом прописаном поступку то учини пружајући потребне доказе. Збо свега овога примена правила о терету доказивања није једноставна, иако је правило о терету доказивања у Закону о парничном поступку довољно разрађено, оно ипак захтева велико стручно ангажовање суда да би пресуда била правична и законита.

ОЦЕНА ДОКАЗА

У нашем праву важи судска или слободна оцена доказа.

Суд није везан никаквим законским правилима о томе да једну чињеницу мора сматрати доказаном, изузев када се ради о јавној исправи. Али код јавне исправе се ради о оборивој презумцији. Суд ће узети да је истинито оно што је у јавној исправи констатовано, али странка може доказивати да то што је наведено ипак није истинито.

Свака чињеница се може доказивати сваким доказним средством које је поднобно да ту чињеницу докаже, јер сва доказна средства имају исту доказну снагу.

Суд се бави прелиминарном оценом доказа од почетка доказног поступка па до његовог окончања, на тај начин одлучујући које ће доказе од предложених извести ради утврђивања чињеничног стања битног за доношење одлуке о предмету спора. Коначну оцену свих изведених доказа појединачно и у међусобној повезаности суд ће саопштити – дати у образложењу судске одлуке.

Иако је за материјалну правоснажност подобна само изрека пресуде слободно се може рећи да је образложење пресуде њен најбитнији део.

Из образложења пресуде ће се странке упознати са разлозима који су руководили суд при доношењу пресуде. Исто тако из образложења пресуде ће се видети које доказе суд није сматрао важним за доношење конкретне одлуке, којим изведеним доказима није поклонио веру и зашто.

Руководећи се начелом слободне оцене доказа, суд по свом слободном уверењу одлучује које чињенице ће узети као доказане и из којих доказних средстава изводи тај закључак.

Суд одлучује по свом уверењу, на основу савесне и брижљиве оцене сваког доказа засебно, свих доказа као целине и на основу резултата целокупног поступка, које ће чињенице да узме као доказане.

Слободна оцена доказа ипак има своја ограничења која су прописана Законом о парничном поступку, а према којима се не доказују чињенице које су признате; чињенице које су опште познате и чињенице које странка није оспорила.

У парничном поступку суд је у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности учиниоца везан за правоснажну пресуду кривичног суда којом се оптужени оглашава кривим.

У наведену категорију спадају и чињенице чије постојање закон претпоставља – као што су јавне исправе, уколико странка не докаже да те чињенице не постоје или да је исправа неправилно састављена.

Оцена исказа сведока мора бити потпуна, на начин да се дају разлици из којих се види због чега је прихваћен исказ неког сведока, као и због чега исказ другог сведока није прихваћен. Ако је саслушано више сведока који су имали иста сазнања поводом одређених чињеница, њихови искази се могу оценити истовремено. Тиме би се спречило непотребно понављање а посебно не парафразирање исказа свих саслушаних сведока.

Погрешно је преносити исказе сведока са расправног записника у целини у образложење пресуде, и на тај начин ређати један по један исказ сведока без њихове конкретне оцене.

Суд у образложењу пресуде не може навести да није поклонио веру исказима одређених сведока зато што су супротни исказима друге групе сведока. Наиме, суд мора посебно да оцени сваки појединачно изведени доказ, ако се међусобно разликују и да да разлоге због чега је једном сведоку поверовао а другом није. Могуће је да није поверовао неком сведоку са разлога што је он током поступка мењао свој исказ, није био сигуран о чињеницама о којима сведочи и томе слично.

Суд у образложењу пресуде не може навести да исказ некон сведока није ценио зато што нема сазнања о догађају, или да га је одбацио, јер сваки доказ суд мора да цени и изведе закључак о томе да ли је он вредостојан, прихватљив или није.

Приликом оцене исказа саслушаних сведока суд не треба да користи увредљиве изразе навођењем да је сведок лагао и томе слично, јер је

дужан да у пресуди очува и лично достојанство сваког од саслушаних сведока.

Пошто суд нема сазнања о стручним стварима које нису предмет правне науке, често ће се изводити доказ вештачењем, па ће суд бити у прилици да оцењује и налаз и мишљење вештака. Често се догађа на странке прихвате налаз вештака, а суд нема разлога са сумња у достављени налаз, у том случају ће оцена налаза вештака бити најједноставнија. Суд ће навести да је из налаза вештака утврдио одлучне чињенице везане за предмет вештачења. Ако постоји више варијанти у налазу вештака, па суд прихвати одређену варијанту а друге не прихвати, дужан је да о овоме да разлоге.

Суд је везан за налаз вештака, али не и за његово мишљење, па ће одлучујући о тужбеном захтеву налаз и мишљење вештака ценити у складу са резултатима целокупног доказног поступка. Уколико је било више вештачења, па се налази вештака битно разилазе, а није обављено треће вештачење нити су вештаци успели да се усагласе, судија ће се често одредити за један од налаза, али у образложењу пресуде мора навести разлоге који су га руководили да тај налаз прихвати а други не прихвати.

Сваки изведени доказ се цени појединачно и у међусобној повезаности са другим изведеним доказима и резултатима целокупног доказног поступка.

Доказни поступак и ставови Европског суда за људска права

Према стандардима које је утврдио Европски суд за људска права, Суд није везан стриктним правилима доказивања и може се ослонити на све облике доказа³³. Стандард доказа које суд примењује је „*доказ ван разумне сумње*“. Доказ може уследити из истовременог постојања довољно јаким, јасним и усаглашених индиција или из неоспорних чињеничних претпоставки. Суд није прихватио нека крута правила доказивања, већ се придржава начела слободне оцене свих доказа.³⁴

33 Обраћање Европском суду за људска права књига 1, Филип Лич, Београдски центар за људска права, Мисија ОЕБС у Србији, Београд 2007, страна 174; *Lawles v. UK*, представка бр. 352/57, Серија А бр. 3, 1.7.1961 (1979–80) и ЕННР 15, став 209

34 *Nacova and Others v. Bulgaria*, представка бр. 43577/98, 43579/98, 262, пресуда од 6. јула 2005, став 166.

Повреда би могла постојати уколико би оцена доказа била заснована на *грубој неправичности или произвољности*.

Непрецизност законских одредаба захтева да се о одлуци дају ваљани разлози. Образложење се захтева ако спорна питања по својој природи или предмету легитимно могу добити скраћени одговор (сразмерно безначајна питања). Иако није потребно дати одговор на сва покренута питања али се морају дати одговори на наводе који „*нису очигледно неосновани*“, обзиром да се грешка у оцени у образложењу одражава на правичност поступка.

Обим обавезе образложења зависи од природе одлуке и свих околности случаја.³⁵

Непостојање детаљнијег образложења налаза „*знатног немара*“ (у предмету *Георгиадис против Грчке*), открило је кршење због непрецизног појма који је одлучно утицао на отштетни захтев подносиоца представке и тражио детаљније образложење. Јасна грешка у образложењу или пропуст да се изнесу разлози засновани на позитивном праву могу указати на недостатак правичности, а конфузна и контрадикторно образложење представљало је кршење у предмету *Хирвисари против Финске*³⁶.

Према становишту Европског суда за људска права Европски суд не оцењује каква су поједина процесна решења у националним законодавствима држава чланица. Одредба члана 6. Европске конвенције о људским правима има за циљ да се обезбеди фер и поштено суђење. Национални судови су слободни да одлучују које ће доказе извести у одређеном судском поступку. Европски суд оцењује да ли је у поступку, гледано у целини, обезбеђено и гарантовано поштено поступање. Национални суд може одбити да изведе неки доказ ако сматра да није важан за одлучивање, али одлуку о одбијању одређеног доказног предлога мора образложити³⁷. Довољно је да суд доказни предлог странке озбиљно процени и ако одбије да га изведе, изнесе разлоге за такву своју одлуку, који не смеју бити арбитрарни³⁸.

Преклузија у изношењу чињеница и предлагању доказа допуштена је у циљу убрзања поступка, али ни тада не на штету начела расправности

35 *Ruiz Toria, Hiro Balani v. Spain*, Серија А, бр. 303, пресуда од 9. децембра 1999.

36 *Hirvisaari v. Finland*, број 49684/99, пресуда од 27.09.2001.

Карен Рид, *Европска конвенција о људским правима – Водич за практичаре*, Књига 1, Београдски центар за људска права, Београд 2007, страна 197

37 *Suominen v. Finland*, представка бр. 37801/97, пресуда од 1. јула 2003.

38 *Wierbicki v. Poland* 18.06.2002. број 24541/94.

о остављања разумне могућности да се странка изјасни о изнетим чињеницама и предложеним доказима. Европски суд за људска права је закључио да систем преклузије о изношењу чињеница и предлагању доказа није нужно у супротности са одредбом члана 6. Европске конвенције³⁹. Судске одлуке у начелу морају бити образложене али да се тиме не може захтевати детаљан одговор на сваки аргумент, а обим образложења зависи од околности сваког конкретног случаја. Кратко образложење само по себи не значи повреду права из Европске конвенције⁴⁰. У случају када странка са захтевом није успела, или пак са правним леком, битно је да из образложења се види да се суд упознао са њеним аргументима и да их је озбиљно ценио⁴¹. Стандард за образложење виших судова је мање, у односу на првостепене судове⁴².

У тим одлукама се наводи да ако је првостепени суд дао разлоге за чињеничне и правне закључке, а у правном средству се не изнесу битно нови аргументи, суд који одлучује о правном леку не мора да наводи посебне аргументе, већ само да резимира аргументе првостепеног суда и да се са њима сложи⁴³.

Из ових примера произилази право странке да изнесе чињенице и понуди доказе, да се изјасни о чињеницама и доказима друге стране, дужност суда да одлучи о извођењу правно релевантних доказа као и да образложи одбијање оних који нису правно релевантни. Преклузија у предлагању и извођењу појединих доказа, сама по себи није противна заштити права из конвенције и посебно поштовању права на правично суђење, али странка несумњиво мора да зна због чега је суд у односу на њене доказне предлоге и постављене захтеве одлучио на конкретан начин. То су стандарди који произилазе из праксе Европског суда за људска права, а који су у нашем Закону о парничном поступку имплементирани.

39 *Van de Hurk v. Holand* 19.04.1994. године А 288 стр. 20

40 *Hirvisaari v. Finland* 27.09.2001. године број 49684/99

41 *Wuadrelli* против Шпаније 11.11.2001. године број 28168/95

42 *Garcia Ruiz* против Шпаније 1995. година и предмет *Jokela* против Финске 21.03.2002. године број 28856/95.

43 Примери и одлуке изнете у овом одељку узети су из текста професора Правног факултета у Љубљани, доктора Алиша Галича под називом „Начело контрעדикторности у парничном поступку ставови Европског суда за људска права“ објављеног у часопису Правни живот број 12/2005.

ЦИТИРАЊЕ ПРЕСУДА ЕРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Обавеза судова да се позивају на праксу Европског суда за људска права произилази из члана 1. Европске конвенције према којој државе јемче свакоме ко је у њиховој надлежности права и слободе предвиђене Европском конвенцијом и њеним протоколима. Пресуде Европског суда за људска права представљају тумачење сваког конкретного члана Европске конвенције, одређујући домашaj сваког члана из Конвенције. Дакле, **наши судови би зато морали да се позивају на права и слободе садржане у Европској Конвенцији, онако како их је у својим преседанима развила и протумачила пракса Европског суда.**⁴⁴ Сам Европски суд је заузео став да пресуда не служи само да би се окончао поступак против одређене државе, већ да би се објаснила, осигурала и даље развила права садржана у Европској конвенцији, чиме доприноси провери држава да ли је њихова пракса у складу са овим међународним инструментом.⁴⁵

Ова обавеза произилази и из већ поменутих одредби Устава које одређују хијерархију правних норми, као и обавезу тумачења одредаба о људским и мањинским правима у складу са праксом међународних тела, пре свих Европског суда за људска права. Српски судови се морају позивати на Европску конвенцију о људским правима, зато што је она постала део нашег унутрашњег правног поретка, на основу члана 16. став 2. Устава Републике Србије.

Међутим, није довољно само позивање на одредбе Европске конвенције, јер је тумачење одредби садржано у пресудама Европског суда за људска права.⁴⁶ Штавише, Устав Републике Србије у члану 142. став

44 О улози преседана и цитирању пред Европским судом види др Драгољуб Поповић, *Европски суд за људска права*, Београд 2008, 108–109

45 Видети *Ireland v. UK*, представка бр. 5310/71, пресуда од 18. јануара 1978; *Karner v. Austrija*, представка бр. 40016/98, пресуда од 23. јула 2003.

46 Види о томе – др Драгољуб Поповић, *The Emergence of the European Human Rights Law*, Den Haag 2011, 15–17

2. каже да су судови самостални и независни у свом раду, а суде на основу, Устава, закона и других општих аката, када је то предвиђено законом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Још важније, **Устав предвиђа у члану 145. став 2. да се судске одлуке заснивају на Уставу, закону, потврђеном међународном уговору и пропису донетомна основу закона.** Како је Европска конвенција ступила на снагу у односу на Републику Србију 3. марта 2004. године, ова обавеза постала је јасна у односу на овај међународни инструмент.

Иако се судови у Србији све чешће и све више позивају на праксу Европског суда за људска права како у односу на Србију тако и на друге земље, још увек је ово позивање фрагментарно, често само са позивањем на неку одредбу Европске конвенције, а не и релевантне праксе Европског суда. Када се суд и ослања на неку конкретну пресуду Европског суда, често недостаје тачно навођење параграфа пресуде Европског суда на који се домаћи суд ослања, што указује на потребу њиховог стручног праћења и презентовања у водичу за примену Европске конвенције.

Ипак, праћење праксе Европског суда није нимало једноставан посао. Таква радња захтева посебну организацију рада у суду, а исто тако и додатни напор поступајућег судије. Сазнање о веома обилној јуриспруденцији Европског суда је скопчано с компликацијама, које нису само језичке природе. Такво сазнање у суштини, поред познавања страног језика, захтева и једно претходно и систематско упућивање домаћег правника у поменути правни систем, који је развијен у огромном броју пресуда⁴⁷. Коначно, потребно је континуирано пратити и њене измене, будући да је Европска конвенција „живи инструмент“ да се она временом мења и иновира, да се стандарди допуњују и еволуирају, што додатно отежава њену адекватну примену.

Навођење неког од чланова Европске конвенције практично не значи ништа без позивања на одговарајућу пресуду и став Европског суда који је у њој изражен, зато што су одредбе Европске конвенције уопштено формулисане.

Сазнање о принципима који се везују за конкретно права гарантовано Европском конвенцијом може да пружи једино пракса Европског суда. Имајући у виду да пракса Европског суда еволуира временом, неопходно је пратити најновију судску праксу. Међутим, Европски суд се и

47 Др Драгољуб Поповић, судија Европског суда за људска права, *Границе слободе изражавања*, Билтен ВКС 1/2012

сам често позива на ранију праксу. Технике цитирања ранијих пресуда, као и раликовања случајева у судској пракси, су врло развијене. У пресудама се затиче цитирање *a contrario*, као и *mutatis mutandis*, што сведочи како о учесталости, тако и о суптилности позивања на раније одлуке Суда.⁴⁸

Према члану 122. став 4. важећег Судског пословника:

У образложењу одлуке, кад год је то могуће, требало би да се наводи и пракса међународних институција које штите људска права, пре свих Европског суда, због његовог значаја и еволутивног приступа у заштити људских права. Ова обавеза произлази из члана 18. став 3. Европске конвенције где се каже: „Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.”

Извори информација о Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода – На који начин се све може пратити пракса Европског суда за људска права?

Пресуде Европског суда донете против Републике Србије редовно се објављују у Службеном гласнику, а могу се наћи и на сајту Врховног касационог суда.

Теже је пронаћи пресуде донете против других држава уговорница Европске конвенције, из којих произлазе важни стандарди које треба да римењују и судије у Републици Србији.

Пре 1996. године збирке судских одлука излазиле су као *Series A reports* (Carl Heymanns Verlag KG). Извештаји у *Series B reports* обухватају одбране поднеске и друге документе, на пример:

McCann и остали против Уједињеног Краљевства (1995) *Серија А*, бр. 324

⁴⁸ Исто као 34

Од 1974. године до 1995. године, одабране одлуке Европске комисије објављиване у публикацији *Decisions and Reports*, на пример:

D. против Француске, (1983) 23 DR 199

Од 1996. године званичну збирку судских одлука донетих према Европској конвенцији представљају *Reports of Judgments and Decisions (RJD)*, издање на енглеском и француском језику (Carl Heymanns Verlag KG), на пример:

John Murray против Уједињеног Краљевства, *Reports of Judgments and Decisions 1996 – I*

Едиција *European Human Rights Reports (EHRR)* садржи одабране пресуде Суда и неке одлуке Комисије (Sweet and Maxwell). Прва два тома (за 1979. и 1980), садрже све судске одлуке Европског суда од оснивања (до краја тог периода), на пример:

Smith and Grady против Уједињеног Краљевства (2000) 29 EHRR 493

Едиција *European Human Rights Reports (EHRR)* такође садржи резимее, изводе и одлуке о прихватљивости. Од 1993. године постоји и посебна серија у којој су објављиване одлуке Комисије (CD), на пример:

Vollert против Немачке (1996) 22 EHRR 129

Остале судске одлуке објављене су у публикацијама *Collections of Decisions* (Збирка судских одлука) (CD) 1955–1974, годишњаку *Yearbook of the European Convention on Human Right (YB)* и у сажетом издању судских одлука (*Digest*).

Публикација *Butterworths Human Rights Cases* садржи одабране пресуде Европског суда, на пример:

Sürek против Турске (2000) 7 BHRC 339

Такође, пресуде Европског суда могуће је пратити и у бројним публикацијама AIRE центра из Лондона и Правосудне академије.

Коначно, пресуде се могу пратити и преко званичне базе Европског суда – HUDOC базе. Пресуде Европског суда за људска права стављају се на веб-сајт Суда на дан објављивања (<http://www.echr.coe.int/eng/Judgments.htm>). Веб-сајт Суда садржи и Н систем за тражење података, који обухвата пресуде Суда, одлуке о прихватљивости, резолуције комитета министара и извештаје Европске комисије по члану 31. Овај систем омогућује претрагу према држави против које је апликација поднета, називу предмета, датуму и тексту.

Европског суда за људска права – <http://www.echr.coe.int>

Како се правнотехнички цитирају одлуке Европског суда за људска права?

Имајући у виду различита правила цитирања, пожељно је да се ова правила стандардизују, како би све судије на исти начин наводиле праксу Европског суда за људска права. Тако би пресуде донете против Републике Србије било пожељно наводити на следећи начин:

В. А. М. против Србије, представка бр. 39177/05, пресуда од 13. марта 2007.

Милојевић и други против Србије, представке бр. 43519/07, 43524/07 и 45247/07, пресуда од 12. јануара 2016.

Вучковић и други против Републике Србије (ВВ), представке бр. 17153/11 и др., пресуда од 25. марта 2014 или представке бр. 17153/11 и др., пресуда Великог већа од 25. марта 2014

Како се пресуде донете против Републике Србије објављују у Службеном гласнику, оне би могле да се наводе и на следећи начин:

Винчић против Србије, „Службени гласник РС“ бр. 61/06.

Када су у питању пресуде донете против других држава, њих би требало наводити у оригиналу, те цитирати на следећи начин:

Scozzari and Giunta v. Italy, представка бр. 39221/98, 41963/98, пресуда од 13. јула 2000.

Herrí Batasuna and Batasuna, представке бр. 25803/04, 25817/04, пресуда од 30. јуна 2009.

Lautsi and Others v. Italy, представка бр. 30814/06, пресуда Великог већа од 18. марта 2011.

Ради веће прецизности навођења, судија увек треба да се позове и на тачан параграф у којем Европски суд установљава стандард који судија примењује у конкретном случају. Тако би потпуно навођење пресуде требало да изгледа овако:

В. А. М. против Србије, представка бр. 39177/05, пресуда од 13. марта 2007, став 57.

Herrí Batasuna and Batasuna, представке бр. 25803/04, 25817/04, пресуда од 30. јуна 2009, став 38.

Пример добре праксе позивања на Европску конвенцију и праксу Европског суда

Република Србија ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД

Рев 1.../2014

14.01.2015. године

Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија ЉМ, председника већа, ЈС и БД, чланова већа, у парници тужиле МГ из Б, чији је пуномоћник БВ, адвокат из Б, против туженог ЗГ из Б, чији је пуномоћник МВ, адвокат из Б, ради вршења родитељског права, одлучујући о ревизији тужиле, изјављеној против пресуде Апелационог суда у Б Гж2 .../2014 од2014. године, у седници одржаној 14.01.2015. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДАЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Б Гж2 .../2014 од2014. године и пресуда Основног суда у Б. П2 бр.3... /11 од ...2014. године у ставу другом, трећем, четвртном, петом, шестом, седмом и осмом изреке и предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење у укинutom делу.

Образложење

Пресудом Основног суда у Б. П2 бр.3... /11 од ...2014. године, ставом првим изреке, разведен је брак странака закључен ...2007. године у Б, уписан у матичну књигу венчаних за матично подручје П..., под текућим бр. 1.. за 2007. годину. Другим ставом изреке, малолетни ВГ, рођен ...2007. године у Б, поверен је оцу ЗГ на самостално вршење родитељског права. Трећим ставом изреке, обавезана је тужилца да на име свог доприноса за издржавање малолетног детета плаћа месечно 8.000,00 дина-

ра, сваког 01. до 10-ог у месецу за текући месец, почев од 21.02.2014. године па убудуће, на руке оцу, као законском заступнику малолетног детета. Четвртим ставом изреке уређени су лични односи малолетног детета са мајком у прецизно наведеним данима и одређеном временском периоду, у играниоци у Београду. Петим ставом изреке, уређени су лични односи малолетног детета са мајком, тако што ће се поред начина одређеног у ставу четвртог изреке, одржавати и у оквиру Саветовалишта за брак и породицу Градског центра за социјални рад, у терминима које буде одредио стручни тим саветовалишта. Шестим ставом изреке, стављено је ван снаге решење Основног суда у Б. П2 бр.3... /11 од ...2014. године у ставу првом, другом, трећем, петом, шестом и седмом изреке, којим је заједничко дете странака, малолетни ВГ до правноснажног окончања поступка поверен тужиљи на самостално вршење родитељског права, наређено туженом да малолетног В. преда одмах тужиљи и обавезан тужени да доприноси издржавању почев од подношење тужбе па убудуће. Седмим ставом изреке, одбијен је тужбени захтев тужиље у делу у којем је тражила да се малолетно дете повери њој на самостално вршење родитељског права, да се обавезе тужени да на име свог доприноса за издржавање детета плаћа одређени новчани износ, да се лични односи малолетног детета са оцем уреде према предложеном моделу. Осмим ставом изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Б Гж2 .../2014 од2014. године, жалба тужиље је одбијена као неоснована и наведена првостепена пресуда потврђена у ставу другом, трећем, четвртог, петом, шестом, седмом и осмом изреке.

Против правноснажне пресуде донесене у другом степену, тужиља је благовремено изјавила ревизију због погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду на основу члана 399. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС”, бр.125/04, 111/09), који се примењује на основу члана 506. став 1. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС”, бр.72/11) и нашао да је ревизија основана.

Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке су закључиле брак дана ...2007. године, из кога имају заједничко малолетно дете, сина ВГ, рођеног ...2007. године. Због поремећених односа странака њихова заједница живота престала је маја 2... године, од када је малолетно дете странака живело са мајком, овде тужиљом, до почетка ... године, када је тужени, наконведеног викенда са дететом, задржао дете,

противно вољи тужиле и од када се дете код њега непрекидно налази. Од тада, тужилца је безуспешно на више начина покушавала да врати дете у своје домаћинство и од стране суда је решењем П2/11 од ... 2011. године одређена привремена мера, према којој се малолетни син странака, до правноснажног окончања поступка поверава тужилци на самостално вршење родитељског права, уз уређен начин одржавања личних односа детета са туженим и обавезом туженог да доприноси његовом издржавању. Међутим, та привремена мера никада није извршена, јер тужени није желео добровољно да преда дете тужилци, а она и поред велике мотивисаности и јасно изражене жеље да јој се малолетно дете повери на самостално вршење родитељског права, то право није желела да оствари на силу, због чега је избегавала да се уз асистенцију полиције спроводи извршење ове привремене мере. У међувремену, тужилца је отежано одржавала контакт са дететом, па су у одређеном временском периоду били и у прекиду. Када би и остварила контакт са дететом, то се дешавало у контролисаним условима у Центру за социјални рад, у трајању од сат времена. У међувремену тужилца је2012. године родила дете, малолетног Д. из везе са ЗК, са којим заједно живи, у изнајмљеном стану, површине око 33м². Тужени живи са малолетним В, родитељима, сестром и њеном дванаестогодишњом ћерком у Б, у стану површине 70м², чији је власник његов отац. Из налаза и мишљења Центра за социјални рад од ...2013. године, који је суд прихватио, утврђено је да су основне развојне потребе малолетног В. задовољене на адекватан начин у породици оца, осим потребе детета за редовним, квалитетним и самосталним контактом са другим родитељом. Малолетни В. је био у почетку у великом отпору према мајци, сада је дошло до видног помака у његовом понашању, али још увек не прихвата самосталне шетње са мајком, одлазак у њену породицу, нити да живи са њом, испољавајући и љубоморне испаде према другом детету. Орган старатељства није био у могућности да да коначно мишљење о вршењу родитељског права над малолетним В. из разлога што исти не прихвата да живи са мајком и у њеној породици, те би по оцени овог Центра, а и суда, била илузорна судска пресуда која не би могла да се изврши, а учествовање малолетног В. у поступку извршења само би га трауматизовало и изазвало супротан ефекат. Поред тога, неизвесно је како би на практичном плану мајчина новоформирана породица са малим дететом, могла на адекватан начин да прихвата још једног члана породице, малолетног Виктора, који би био појачано рањив и како би практично изашла на крај са његовим реакцијама које је испољавао током контакта са мајком у контролисаним условима. Са друге стране, отац отворено дисквалификује мајку у родитељској улози, јер тешко успоставља јасну границу између родитељске и партнерске релације и инструментализује малолетног В. Тужени је и правноснажном кривичном пресудом осуђен због насиља

у породици, због чега му је између осталог одређена забрана приступа тужили, те и предложен модел виђења тужиле са дететом одређује, да дете у играоницу доводи тетка по оцу.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, побијаном правноснажном пресудом, вршење родитељског права над малолетним дететом поверено је оцу, овде туженом, који ће то право вршити самостално. Према израженом ставу нижестепених судова, одлучујућа чињеница за поверавање малолетног детета оцу, је околност да малолетно дете испољава отпор према мајци и њеној новоформираној породици, те би измештање детета из породице оца, за сада, дете изложило додатној трауматизацији. Због потребе превазилажења проблема насталих на релацији дете – мајка, неопходно је укључивање оба родитеља у поступак пред надлежним стручним институцијама, због чега је и уређен лични однос детета и мајке на начин који омогућава прилагођавање детета на то да проводи време са мајком, а све ради заштите интереса малолетног детета и стварања услова за његов правилан психофизички развој. Утврђујући имовинске и остале околности на страни парничних странака, побијаном пресудом је утврђена и обавеза тужиле да доприноси издржавању детета са наведеним новчаним износом.

Наведени закључак нижестепених судова се за сада не може прихватити као правилан, јер по оцени Врховног касационог суда због погрешне примене материјалног права чињенично стање је непотпуно утврђено, како се основано указује и у ревизији тужиле.

Наиме, из разлога побијане пресуде произилази да је за изражени став у погледу вршења родитељског права над малолетним дететом странака, био одлучујући, односно налаз и мишљење органа старатељства, који се у више наврата у својим мишљењима или пред судом, исказом водитеља случаја, изјашњавао да на основу свих наведених околности није у могућности да да коначно мишљење о вршењу родитељског права, пре свега због чињенице да малолетно дете одбија да живи са мајком у њеној породици, при чему је орган старатељства, а и суд констатовао да тужени отворено дисквалификује мајку у родитељској улози, јер тешко успоставља јасну границу између родитељске и партнерске релације и инструментализује малолетног В. Фактичко стање је такво и у овом тренутку није га целисходно мењати, већ је у најбољем интересу детета да остане у породици оца у којој остварује основне развојне потребе.

У таквој ситуацији, када надлежни орган чије је мишљење неопходно ради оцене најбољег интереса детета у конкретном случају, у том

погледу нема јасан и дефинисан став, Врховни касациони суд налази да је било нужно и потребно да суд у складу са овлашћењима из члана 205. Породичног закона, прибави стручно мишљење комисије вештака као друге стручне установе у погледу битних чињеница, као и како се постојећа одвојеност детета од мајке у овом узрасту, одражава на његов психосоцијални развој, поготову што се дисконтинуитет који је постојао у њиховом виђењу, врло негативно одразио на њихов однос, блискост и поверење, чиме је допринео тужилац, противправним одвајањем детета од мајке, што се мора имати у виду приликом оцене подобности тужиоца да самостално врши родитељско право. Управо такво његово понашање доводи у сумњу закључак суда да су основне развојне потребе малолетног детета странака задовољене на адекватан начин у породици оца, тим пре што је и сам орган старатељства констатовао да потреба детета за редовним, квалитетним и самосталним контактом са другим родитељем није задовољена, управо због понашања туженог који очигледно не препознаје развојне потребе детета у овом смислу. Такође, није без значаја чињеница на који начин се тужени у том смислу и даље понаша, не само у смислу разрешавања партнерских конфликта, већ да ли и на који начин омогућује успостављање раније блискости и поверења између детета и мајке, од чега по оцени овог суда, зависи и подобност тужиоца као родитеља да самосталност врши родитељско право. Због свега наведеног, не може се прихватити ни став првостепеног суда који је одбио предлог тужиље за извођење доказа вештачењем ради процене подобности парничних странака за вршење родитељског права, прихватајући фактичко стање такво какво је, сматрајући да је то у најбољем интересу детета. Врховни касациони суд овом приликом указује и на **одредбе члана 8. Конвенције о људским права и основним слободама**, које упућују да узајамно уживање родитеља и детета у међусобном контакту представља суштински елемент породичног живота, при чему су сви, а и органи државне власти, односно органи старатељства и суд, дужни да предузму мере да се родитељи поново споје са својом децом. Упркос томе што мере принуде нису пожељне у овој осетљивој области, не може бити потпуно искључена примена санкција у случају незаконитог понашања родитеља са којим дете живи (пресуде Европског суда за људска права – предмет **В.А.М. против Србије**, Представка бр.39177/05, пресуда од 13.03.2007. године, параграф 130; **Томић против Србије**. Представка бр.25959/06, пресуда од 26.06.2007. године, параграф 101, 103 и 104).

У поновном поступку, првостепени суд ће имати у виду наведене примедбе и руководећи се најбољим интересом детета у смислу члана

266. Породичног закона, а у складу са својим овлашћењима, прибавити стручно мишљење у погледу чињеница на које је овим решењем указано, што је предложила и тужила, јер су те чињенице од значаја за правилну примену материјалног права и закониту одлуку у овој парници.

Како од одлуке о вршењу родитељског права, зависи и обавеза издржавања, као и уређење личних контаката између малолетног детета и другог родитеља одлука је укинута и у овом делу.

Са изнетих разлога, Врховни касациони суд је применом члана 407. став 2. ЗПП, одлучио као у изреци.

**Председник већа – судија
Љ. М...**

Пресуда

Пресудом суд одлучује о захтеву који се односи на главну ствар и споредна тражења. Одлучивање, као мисаона операција која је по својој природи – судски силогизам, састоји се у примени права, тумачењу, односно интерпретацији правне норме у парничном поступку који се води поводом конкретног случаја. Одлука суда је посебна правна норма, апстрактно правно правило предвиђено за конкретан случај

Ако постоји више захтева, суд ће о свим захтевима, по правилу, да одлучи једном пресудом.

Чинидба и рок за чинидбу

Суд може, према члану 343. Закона о парничном поступку, да наложи туженом да изврши одређену чинидбу само ако је она доспела до закључења главне расправе. Ако суд усвоји захтев за издржавање, за накнаду штете у виду ренте због изгубљене зараде или других прихода по основу рада или због изгубљеног издржавања, може да наложи туженом и чинидбе које нису доспеле. Пресуда којом је туженом наложено да преда или преузме ствари дате у закуп, може да се донесе и пре престанка закуподавног односа.

Кад се странци у пресуди налаже извршење неке чинидбе, одредиће се и рок у коме је ову чинидбу дужна да изврши. Рок за извршење чинидбе је 15 дана, ако посебним прописима није другачије предвиђено. Суд може да одреди дужи рок за извршење чинидбе која се не састоји у новчаном давању. У меничним и чековним споровима рок за извршење чинидбе је осам дана. Рок за извршење чинидбе почиње да тече наредног дана од дана достављања преписа пресуде странци којој је наложено извршење.

Ако је више парница спојено ради заједничког расправљања, а постоје услови да се коначно одлучи само о једној парници, може да се донесе пресуда само у погледу те парнице.

Врсте пресуда

Изреком пресуде се одлучује о тужбеном захтеву, тачније да ли се он усваја, одбија или се то чини делимично. Уколико се делимично усваја а делимично одбија, онда се мора тачно навести у ком делу се усваја и за колико се одбија. Доношење овакве пресуде је могуће само уколико је захтев дељив.

Одлуке суда, с обзиром на циљ могу бити *припремне* и *коначне*⁴⁹. Припремним одлукама се стварају претпоставке за мериторно одлучивање, што се по правилу односи на решења о управљању парницом. Коначном одлуком се парнични поступак завршава.

По садржини правне заштите пресуде могу бити осуђујуће, утврђујуће или преображајне. То важи за усвајање тужбеног захтева.

Пресуда којом се тужбени захтев одбија је увек декларативна пресуда јер се њоме префутно каже да тужиочево право које захтева не постоји.

Према процесној функцији пресуде могу бити коначне, делимичне, дупункске или о основу тужбеног захтева (међупресуда), односно према прописима који су примењени приликом одлучивања: грађанскоправне и процесне.

Пресуда за осуду на чинидбу – је пресуда којом се туженом налаже испуњење неке чинидбе, а тужбени захтев се усваја. Овом пресудом може се одлучити о осуди на испуњење будуће чинидбе, испуњење супсидијарног захтева, алтернативној осуди на две или више чинидби по избору туженог или на осуду на чинидбу под условом (*exceptio non adimpleti contractus*). По правилу оваква пресуда доноси се само ако је потраживање доспело у време закључења главне расправе. Изузетак је осуда на накнаду будуће нематеријалне штете, будућег издржавања и сл., на пример:

Обавезује се тужени да тужиоцу преда путнички аутомобил марке ..., број мотора ... број шасије ..., регистарске ознаке ... у својину и државину у року од 15 дана

Утврђујућа пресуда – је декларативна пресуда којом се утврђује постојање или непостојање неког грађанскоправног односа или права или повреде права личности, истинитост или неистинитост неке исправе, а утврђење чињеница могуће је само у случају кад је то про-

49 Види проф. др Гордана Станковић, *Грађанско процесно право*

писано законом или другим прописом. Оваква пресуда није подобна за судски поступак принудног извршења. Правна заштита се остварује правоснажношћу овакве пресуде и отклања неизвесност у правним односима, на пример:

Утврђује се да тужилац има право да настави са коришћењем стана број ..., који се налази у ..., као члан породичног домаћинства ранијег носиоца станарског права, што је тужени дужан да призна и омогући тужиоцу несметано коришћење стана.

Конститутивне (преображајне) пресуде су оне пресуде којима се заснива неко право на пример:

Утврђује се да тужилац има право службености пролаза пешке и колима преко послужбног добра туженог, што је тужени дужан да трпи и омогући тужиоцу несметано пролажење истим.

Оваквом пресудом којом се мења правни однос ии неко право, остварује се право странке на промену, али је она могућа само као одлука суда, јер захтев по преображајној тужби странке не могу остварити саме (развод брака, поништај одлуке о појединачном праву и сл.), на пример:

Разводи се брак парничних странака закључен дана ... у ... пред матичарем општине ... под бројем ... између прелагача ... / тужиоца ... и тужене ...

Коначном пресудом – се спор решава пред једном инстанцом.

Према критеријуму учешћа странака у поступку пресуде се деле на:

- пресуде на основу контрадикторног расправљања,
- пресуде због пропуштања,
- пресуде на основу признања и
- пресуде на основу одрицања.

Најчешће су пресуде које се доносе на основу контрадикторног расправљања. Оне се доносе увек када је тужени оспорио тужбени захтев због чега су извођени предложени докази као и када из одређених разлога суд има законску забрану да донесе пресуду због пропуштања, на основу признања или на основу одрицања. То је мериторна одлука, коју суд доноси на основу контрадикторног поступка „у спору и о чињеница-

ма и о праву⁵⁰. Суд овом пресудо одлучује о основаности захтева странака и усваја или одбија тужбени, односно противтужбени захтев.

Делимична пресуда – Ако од више тужбених захтева, услед признања, одрицања или на основу расправљања, само за неке постоје услови за коначну одлуку или ако су само за део једног захтева испуњени услови за коначну одлуку, суд може у погледу тих захтева, односно дела захтева, да закључи расправу и донесе пресуду (делимична пресуда). Делимичну пресуду суд може да донесе и кад је поднета противтужба, ако постоје услови за доношење одлуке само о захтеву тужбе или захтеву противтужбе. Суд ће приликом одлучивања да ли ће да донесе делимичну пресуду, нарочито да узме у обзир величину захтева или дела захтева који испуњава услове за доношење одлуке. Делимична пресуда је самостална пресуда у погледу правних лекова и извршења.

Међупресуда – је судска одлука која има утврђујући карактер. То је самостална одлука која се може побијати правним лековима. Ако је тужени оспорио и основ тужбеног захтева и висину тужбеног захтева, а у погледу основа ствар испуњава услове за доношење одлуке, суд може из разлога целисходности да пресудом само утврди постојање основа тужбеног захтева (међупресуда). До правноснажности међупресуде суд ће да застане са расправљањем о износу тужбеног захтева. Међупресуда има дејство само у поступку у коме је донета.

Пресуда на основу признања – је једнострана пресуда. Ако тужени до закључења главне расправе призна тужбени захтев, суд ће без даљег расправљања да донесе пресуду којом усваја тужбени захтев (пресуда на основу признања). Суд неће да донесе пресуду на основу признања и кад су испуњени услови, ако нађе да је реч о захтеву којим странке не могу да располажу (члан 3. став 3). Доношење пресуде на основу признања одложиће се ако је потребно да се о околностима из става 2. овог члана претходно прибаве обавештења. Признање тужбеног захтева, на рочишту или у поднеску, тужени може да опозове до доношења пресуде и без пристанка тужиоца.

Пресуда на основу одрицања – је једнострана пресуда коју суд доноси ако се тужилац до закључења главне расправе одрекне тужбеног захтева. У овом случају суд ће без даљег расправљања да донесе пресуду којом одбија тужбени захтев (пресуда на основу одрицања). За одрицање од тужбеног захтева није потребан пристанак туженог. Суд неће да донесе пресуду на основу одрицања и кад су испуњени услови, ако нађе да је реч о захтеву којим странке не могу да располажу (члан 3. став 3). Доношење пресуде на основу одрицања одложиће се

50 Исто

ако је потребно да се о околностима из става 3. овог члана претходно прибаве обавештења. Одрицање од тужбеног захтева, на рочишту или у поднеску, тужилац може да опозове до доношења пресуде и без пристанка туженог.

Пресуда због пропуштања – Ако тужени не поднесе одговор на тужбу у одређеном року, суд доноси пресуду којом усваја тужбени захтев (пресуда због пропуштања), ако су испуњени следећи услови:

- 1) туженом је уредно достављена тужба са поуком о последицама пропуштања;
- 2) чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате;
- 3) основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби;
- 4) не постоје општепознате околности из којих произлази да су туженог спречили оправдани разлози да одговори на тужбу.

Пресуда због пропуштања неће да се донесе и кад су испуњени тражени законски услови ако суд нађе да је реч о захтеву којим странке не могу да располажу (члан 3. став 3). Ако из чињеница наведених у тужби не произлази основаност тужбеног захтева, суд ће да закаже припремно рочиште, а ако тужба на припремном рочишту није преиначена, суд ће да донесе пресуду којом се тужбени захтев одбија. Доношење пресуде због пропуштања одложиће се ако је потребно да се о наведеним околностима претходно прибаве обавештења.

Доношење пресуде због пропуштања може да се одложи и ако нема доказа да је туженом уредно достављена тужба, а несумњиво је да му је тужба послата. У том случају суд ће да одреди рок који не може да буде дужи од 30 дана за достављање у Републици Србији, односно дужи од рока потребног за достављање у смислу члана 133. став 2. овог Закона о парничном поступку, да се провери да ли је туженом уредно достављена тужба. Ако се у одређеном року утврди да је туженом била уредно достављена тужба, суд ће да донесе пресуду због пропуштања. У случајевима прописаним у ст. 4. и 5. члана 350 Закона о парничном поступку, пресуду због пропуштања суд може да донесе без изјашњавања странака.

Пресуда због изостанка – је једнострана пресуда, коју суд доноси због процесног понашања туженог. Кад тужени коме тужба није достављена на одговор, већ му је тужба достављена заједно са позивом на ро-

чиште, не дође на припремно рочиште или на прво рочиште за главну расправу ако припремно рочиште није одржано или ако дође на та рочишта, али неће да се упусти у расправљање, а не оспори тужбени захтев, суд ће да донесе пресуду којом се усваја тужбени захтев (пресуда због изостанка) ако су испуњени следећи услови:

- 1) тужени је уредно позван;
- 2) тужени није поднеском оспорио тужбени захтев;
- 3) основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби;
- 4) чињенице на којима се заснива тужбени захтев нису у супротности са доказима које је сам тужилац поднео или са чињеницама које су општепознате;
- 5) не постоје општепознате околности због којих тужени није могао да дође на рочиште.

Пресуда због изостанка неће да се донесе и кад су испуњени услови из става 1. овог члана, ако ради се о захтевима којима странке не могу да располажу (члан 3. став 3).

Доношење пресуде због изостанка одложиће се ако је потребно да се о околностима из става 2. овог члана претходно прибаве обавештења.

Ако из чињеница наведених у тужби не произлази основаност тужбеног захтева, а тужба на рочишту није преиначена, суд ће да донесе пресуду којом се тужбени захтев одбија.

Доношење пресуде због изостанка може да се одложи и ако нема доказа да је тужени уредно позван, а несумњиво је да му је позив упућен. У том случају суд ће да одреди рок, који не може да буде дужи од 30 дана за доставу у Републици Србији, односно дужи од рока потребног за достављање у смислу члана 133. став 2. Закона о парничном поступку, да се провери да ли је тужени уредно позван. Ако се у одређеном року утврди да је тужени био уредно позван, суд ће да донесе пресуду због изостанка. У случајевима прописаним у ст. 4. и 5. члана 351. Закона о парничном поступку, пресуду због изостанка суд може да донесе без изјашњавања странака.

Допунска пресуда – је пресуда коју суд доноси ако је пропустио да одлучи о свим захтевима о којима мора да се одлучи пресудом, или је пропустио да одлучи о делу захтева, странка може у року од 15 дана од дана достављања пресуде да предложи парничном суду да се изврши допуна пресуде. Суд ће, без одржавања рочишта да одбаци небла-

говремен, односно одбије неоснован предлог за допуну пресуде. Ако странка не предложи доношење допунске пресуде у року из става 1. овог члана, сматраће се да је тужба у том делу повучена. Ако суд сматра да је предлог за допуну пресуде основан, заказаће главну расправу ради доношења пресуде о захтеву који није решен (допунска пресуда). Допунска пресуда може да се донесе и без поновног отварања главне расправе ако ову пресуду доноси исто веће, а захтев у погледу кога се тражи допуна је довољно расправљен. Ако суд сматра да је предлог за доношење допунске пресуде неблагоприятан или неоснован, одбациће, односно одбиће предлог решењем. Ако се предлог за допуну пресуде односи само на трошкове поступка, одлуку о предлогу доноси суд без одржавања рочишта.

Структура образложења пресуде

Закон о парничном поступку одређује саставне елементе пресуде. Тако пресуда у **уводу** – садржи, између осталог, податке о суду, странкама, предмету спора, уз назначење да се изриче: „У име народа“ и датуму њеног јавног објављивања.

Изрека – која је најважнији део писмено израђене пресуде садржи мериторну одлуку о тужбеном захтеву који се тиче главне ствари, као и одлуку о споредним тражењима. Без изреке пресуда је непостојећи правни акт.

Одлука садржана у изреци судске пресуде мора бити јасна, одређена и конкретна.

Како је суд везан тужбеним захтевом – ако о свим захтевима није одлучено суд ће одлучити о њима допунском пресудом. У супротном, уколико је одлучено о нечему што није било предмет спора – кад је дошло до квантитативног прекорачења и одлуке *extra petitum*, пресуда је без дејства.

Образложење пресуде – треба да да одговор зашто је одлучено као у изреци пресуде, а према законском тексту садржи:

1. Наводе о захтевима странака и чињеницама на којима се ти захтеви заснивају тзв рефератски део пресуде.

Традиционално, овај део образложења је наративног карактера и интерпретира захтеве и наводе тужиоца, од-

носно туженог, којису истицани у поступку, чињенице и доказе на којима су њихови захтеви засновани, приговоре које су странке истицале у поступку (и процесне и перемпторне) и предлоге за усвајање односно одбијање захтева, односно за одбацивање тужбе, уз навођење правног основа или сопственог тумачења релевантних правних норми, као и да ли је постављен захтев за накнаду трошкова поступка

2. Следи, констатација суда о основаности истакнутих процесних приговора о којима је одлучено или се одлучује уз главну ствар, а уколико њих нема или се о њима суд изјаснио, суд наводи које је прописе применио оцењујући изведене доказе и утврђујући чињенично стање
3. Прво се одлучује о главном захтеу а потом о споредним потраживањима као што су законска камата и трошкови парничног поступка. Одлука о трошковима парничног поступка је по правној природи решење.
4. Утврђујући део у образложењу пресуде односи се на идентификацију чињеница: признатих, општепознатих, неоспорених и спорних чињеница, следи затим навођење доказа које је суд извео и оцена тих доказа, који суд сматра да су од значаја за одлуку о захтевима странака.
5. Иза навођења доказа који су изведени ради утврђења спорних чињеница образложење пресуде садржи и одредбу члана 8. ЗПП о оцени изведених доказа, које је чињенице суд утврдио на основу изведених доказа, зашто је одређени доказ прихваћен и зашто одређени докази нису прихваћениа потом
6. Суд изводи чињенични закључак на основу чињеничног стања које је утврдио.
7. Закључак о основаности тужбеног захтева суд заснива на тумачењу прописа на којима је суд засновао своју одлуку, а разлочи које даје суд треба да увере странке и инстанциони суд и свако друго лице да из примене те правне норме проистиче правна последица из изреке
8. Суд је у обавези да наведе и оцени и друге доказе који су изведени пред судом и објасни зашто их није прихватио, као и да се изјасни о одређеним наводима странака у вези интерпретације правних норми или чињеничног стања,

појединачних доказа и др. јер у супротном може доћи до кршења права на правично суђење.

9. Писмена судска одлука садржи и поуку о редовном правном леку (који се редован правни лек може изјавити, ком суду се може изјавити и у ком року се може изјавити)
10. За тзв. процесне пресуде (на основу признања или одрицања и за пресуду због пропуштања и изостанка, нужно је навести разлоге који оправдавају њихово доношење)
11. У материјалном смислу пресуда се састоји из чињеничних утврђења и примене материјалног права из којег по мишљењу суда проистиче као последица усвајање, делимично усвајање или одбијање тужбеног захтева, тј. одлука о тужбеном захтеву.
12. О приговору застарелости потраживања се не одлучује изреком пресуде, већ се ако је приговор о застарелости основан тужбени захтев одбија, а у образложењу пресуде се наводе разлози о основаности тог приговора

Алтернативно спајање тужбеног захтева

У ситуацији алтернативног спајања тужбеног захтева изрека пресуде гласи:

Усваја се тужбени захтев па се тужени обавезује да тужиоцу исплати износ од 1.000.000,00 динара у року од 15 дана, под претњом извршења **или** да заврши градњу започетог објекта у Београду у улици Теразије 5 у року од три месеца.

Обавезује се тужени да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од ... динара.

Алтернативно овлашћење туженог

Ако је тужилац у тужби тражио да му се преда одређена ствар или туженом наложи испуњење неке чинидбе, а истовремено је у тужби или до закључења главне расправе изјавио да је вољан да уместо ствари прими неку другу чинидбу или новчани износ, суд ће, ако усвоји тужбени захтев⁵¹, да изрекне у пресуди да тужени може да се ослободи од давања ствари или чинидбе чије му је испуњење наложено, ако плати тај новчани износ или испуни ту другу чинидбу (**алтернативно овлашћење туженог**).

51 Члан 344 ЗПП

За разлику од алтернативног спајања тужбених захтева, код алтернативног овлашћења туженог изрека пресуде гласи:

Обавезује се тужени да тужиоцу испоручи путнички аутомобил марке (навести тип аутомобила, број мотора, шасије и регистарску ознаку), у року од 15 дана под претњом извршења.

Обавезе из првог става изреке тужени се може ослободити ако тужиоцу исплати износ од 5.000.000,00 динара у року од 15 дана под претњом извршења.

Обавезује се тужени да тужиоцу исплати трошкове парничног поступка у износу од ... динара.

Изрека пресуде код приговора ради пребијања

Ако је током поступка тужени истакао приговор компензације то јест приговор ради пребијања. У том случају суд ће донети одлуку која ће гласити:

Утврђује се да постоји потраживање тужиоца према туженом у износу до толико и толико динара.

Утврђује се да постоји противпотраживање туженог према тужиоцу у износу од толико и толико динара.

Пребијају се потраживања узајамно и одбија тужбени захтев тужиоца
или

Делимично се усваја тужбени захтев за износ од ... динара а делимично се одбија преко тог износа.

Ако је истакнути приговор пребијања за новчани износ који је већи од тужбеног захтева, суд може одлучивати само до висине тужбеног захтева. Ако тужилац повуче тужбу, о приговору пребијања се неће одлучивати.

Међутим, да би тужени могао да остварује и потраживање које је веће од потраживања тужиоца у истом поступку он може истаћи компензациону противтужбу. У том случају повлачење тужбе не би довело до неодлучивања о противтужбеном захтеву, јер је противтужба самостална тужба, и о захтеву из противтужбе се мора одлучивати и онда када је тужба повучена.

Примери добро структурираних пресуда

Република Србија
ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ
V П 1216/2016
07.10.2016. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Први основни суд у Београду, у већу састављеном од судија: М.М. председника већа и судија поротника С.П. и Л.К. чланова већа, у парници тужиоца Н.Н. из Београда, улица Српских владара број 15, чији је пуномоћник М.В. адвокат из Београда, улица Космајска број 6, против туженог Г.И. из Београда, улица Тиршова број 5, чији је пуномоћник М.П. адвокат из Београда, улица Пастерова број 3, ради дуга, вредност спора 3.000.000,00 динара, на рочишту за главну расправу одржаном дана 07.10.2016. године у присуству парничних странака и њихових пуномоћника, донео је

ПРЕСУДУ на основу признања

УСВАЈА СЕ тужбени захтев тужиоца Н.Н. из Београда, па се **ОБАВЕЗУЈЕ** тужени Г.И. из Београда, да тужиоцу на име дуга плати 3.000.000,00 динара (тримилионадинара) са законском затезном каматом почев од 01. фебруара 2016. године као дана доспелости дуга до исплате, као и да му плати трошкове парничног поступка у износу од 122.000,00 динара у року од 15 дана.

Образложење

Постављеним тужбеним захтевом тужилац је тражио ...

У доказ својих навода позвао се на писмено – признаницу о дугу, саслушање сведока и странака. Трошкове парничног поступка је тражио и определио.

Тужени је у одговору на тужбу и током поступка лично и преко пуномоћника оспорио тужбени захтев, да би на рочишту за главну расправу дана 01.10.2016. године изјавио да признајетужбени захтев у целости.

Пуномоћник тужиоца је предложио да суд донесе пресуду на основу признања, јер је тужени признао тужбени захтев у целости, са чиме се и тужени сагласио.

Према одредби члана 348. ЗПП ако тужени до закључења главне расправе призна тужбени захтев, суд ће без даљег расправљања да донесе пресуду којом усваја тужбени захтев (пресуда на основу признања). Суд неће да донесе пресуду на основу признања и кад су испуњени услови, ако нађе да је реч о захтеву којим странке не могу да располажу (члан 3. став 3.).

Имајући у виду да је тужени признао тужбени захтев и да се не ради о захтеву којим странке не могу да располажу, суд је утврдио да су испуњени услови из члана 348. ЗПП за доношење пресуде на основу признања, па је одлучио као у изреци пресуде.

Одлука о трошковима парничног поступка донета је на основу члана 154. и 155. ЗПП, па су тужиоцу признати нужни трошкови за вођење ове парнице у износу од 122.000,00 динара а који се односе на састав тужбе од стране пуномоћника – адвоката, заступање тужиоца на једном одржаном рочишту за главну расправу од стране пуномоћника адвоката према адвокатској тарифи, као и трошкове таксе на тужбу и пресуду.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

**Председник већа – судија
М.М.**

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ: Против ове пресуде може се изјавити жалба Апелационом суду у Београду у року од 15 дана од дана пријема преписа пресуде, с тим да се жалба подноси преко Првог основног суда у Београду у два примерка.

Жалба се може изјавити због битне повреде одредаба парничног поступка или због тога што је изјава о признању дата у заблуди или под утицајем принуде или преваре.

ДНА: пресуду доставити
пуномоћнику тужиоца и
пуномоћнику туженог
Судија.....

Република Србија
ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ
V П 1216/2016
07.10.2016. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Први основни суд у Београду, у већу састављеном од судија: М.М. председника већа и судија поротника С.П. и Л.К. чланова већа, у парници тужиоца Н.Н. из Београда, улица Српских владара број 15, чији је пуномоћник М.В. адвокат из Београда, улица Космајска број 6, против туженог Г.И. из Београда, улица Тиршова број 5, чији је пуномоћник М.П. адвокат из Београда, улица Пастерова број 3, ради дуга, вредност спора 3.000.000,00 динара, на рочишту за главну расправу одржаном дана 07.10.2016. године у присуству парничних странака и њихових пуномоћника, донео је

ПРЕСУДУ на основу одрицања

ОДБИЈА СЕ тужбени захтев тужиоца Н.Н. из Београда, којим је тражио да се обавезе тужени Г.И. из Београда, да тужиоцу на име дуга плати 3.000.000,00 динара (тримилionaдинара) са законском затезном каматом почев од 01. фебруара 2016. године као дана доспелости дуга до исплате, као и да му плати трошкове парничног поступка, као неоснован.

Образложење

Постављеним тужбеним захтевом тужилац је тражио ...

У доказ својих навода позвао се на писмено – признаницу о дугу, саслушање сведока и странака. Трошкове парничног поступка је тражио и определио.

Тужени је у одговору на тужбу и током поступка лично и преко пуномоћника оспорио тужбени захтев, наводећи да је дуг исплатио пре доселости у целини.

Пуномоћник тужиоца је повукао тужбу на рочишту за главну расправу дана 07.10.2016. године. Пуномоћник туженог није прихватио повлачење тужбе. Затим је пуномоћник тужиоца повукао тужбу уз одрицање од тужбеног захтева и предложио да суд донесе пресуду на основу одрицања.

Према одредби члана 349. ЗПП ако се тужилац до закључења главне расправе одрекне тужбеног захтева, суд ће без даљег расправљања да донесе пресуду којом одбија тужбени захтев (пресуда на основу одрицања). За одрицање од тужбеног захтева није потребан пристанак туженог. Суд неће да донесе пресуду на основу одрицања и кад су испуњени услови, ако нађе да је реч о захтеву којим странке не могу да располажу (члан 3. став 3.).

Имајући у виду да је тужилац повукао тужбу уз одрицање од тужбеног захтева и да се не ради о захтеву којим странке не могу да располажу, суд је утврдио да су испуњени услови из члана 349. ЗПП за доношење пресуде на основу одрицања, па је одлучио као у изреци пресуде.

О трошковима парничног поступка није одлучивано, будући да пуномоћник туженог није поставио опредељени захтев за накнаду трошкова парничног поступка.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

**Председник већа – судија
М.М.**

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ: Против ове пресуде може се изјавити жалба Апелационом суду у Београду у року од 15 дана од дана пријема преписа пресуде, с тим да се жалба подноси преко Првог основног суда у Београду у два примерка.

Жалба се може изјавити због битне повреде одредаба парничног поступка или због тога што је изјава о одрицању од тужбеног захтева дата у заблуди или под утицајем принуде или преваре.

ДНА: пресуду доставити
пуномоћнику тужиоца и
пуномоћнику туженог
Судија.....

Република Србија
ПРВИ ОСНОВНИ СУД У БЕОГРАДУ
V П 1216/2016
07.10.2016. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Први основни суд у Београду, у већу састављеном од судија: М.М. председника већа и судија поротника С.П. и Л.К. чланова већа, у парници тужиоца Н.Н. из Београда, улица Српских владара број 15, чији је пуномоћник М.В. адвокат из Београда, улица Космајска број 6, против туженог Г.И. из Београда, улица Тиршова број 5, чији је пуномоћник М.П. адвокат из Београда, улица Пастерова број 3, ради дуга, вредност спора 3.000.000,00 динара, на рочишту за главну расправу одржаном дана 07.10.2016. године у присуству парничних странака и њихових пуномоћника, а након већања и гласања, донео је

ПРЕСУДУ

УСВАЈА СЕ тужбени захтев тужиоца Н.Н. из Београда, па се **ОБАВЕЗУЈЕ** тужени Г.И. из Београда, да тужиоцу на име дуга плати 3.000.000,00 динара (тримилионадинара) са законском затезном каматом почев од 01. фебруара 2016. године као дана доспелости дуга до исплате, као и да му плати трошкове парничног поступка у износу од 122.000,00 динара у року од 15 дана.

Образложење

Постављеним тужбеним захтевом тужилац је тражио ...

У доказ својих навода позвао се на писмено – признаницу о дугу, саслушање сведока и странака. Трошкове парничног поступка је тражио и определио.

Тужени је у одговору на тужбу и током поступка лично и преко пуномоћника оспорио тужбени захтев наводећи да је дуг вратио у целини пре доспелости. У доказ својих доказа позвао се на саслушање сведока и странака. Трошкове парничног поступка је тражио и определио.

Међу парничним странкама је неспорно да је тужилац туженом позајмио износ од 3.000.000,00 динара, о чему је сачињена и признаница о дугу са роком враћања 01. фебруар 2016. године.

Међу парничним странкама је спорно да ли је тужени тужиоцу вратио дуг или није.

Суд је у доказном поступку прочитао признаницу о дугу од 01. фебруара 2015. године, саслушао предложене сведоке (навести њихова имена) и парничне странке, па је након оцене изведених доказа и навода парничних странака у смислу члана 8. ЗПП ценећи сваки од њих појединачно и у међусобној повезаности као и на основу резултата целокупног доказног поступка, утврдио да је тужбени захтев тужиоца основан.

Код неспорне чињенице међу парничним странкама да је тужилац туженом позајмио 3.000.000,00 динара дана 01. фебруара 2015. године са роком враћања 01. фебруар 2016. године, било је нужно утврдити да ли је дуговани износ враћен или није.

Из исказа сведока (навести његово име) утврђено је да је сведоку познат однос парничних странака поводом дуга, тачније познато му је да је тужилац туженом позајмио износ од 3.000.000,00 динара са роком враћања 01. фебруар 2016. године. Једном приликом у пролеће 2016. године сведок и парничне странке били су на ручку у кафани и том приликом тужени је рекао тужиоцу да припрема новац који му дугује, ради враћања. Није помињао када ће то бити, а два месеца касније од туженог је чуо да је тужиоцу вратио новац.

Тужени саслушан у својству парничне странке је изнео тврдњу да је дуговани износ вратио тужиоцу пре доспелости дуга на дан 01. фебруара 2016. године, тачније током јануара 2016. године. Не сећа се догађаја када је са туженим и сведоком седео на ручку у кафани и да је о дугу било говора. Ипак зна да је средином 2016. године у неком разговору са саслушаним сведоком поменуо да је тужиоцу вратио дуг. О враћању дуга није сачињена признаница, јер је између тужиоца и туженог постојао однос поверења, пошто су дугогодишњи пријатељи.

У свом исказу тужилац је био категоричан да му тужени није вратио позајмљени новац, да је тачно да је помињао у кафани на ручку да ће у догледно време скупити новац и вратити, али да то није учинио. Сматра

да је некоректно позивање туженог на њихв однос поверења због чега није сачињена признаница о враћању дуга, јер из истих разлога није било нужно сачињавати ни признаницу о позајмици, а ипак је сачињена.

Саслушани сведок (навести његово име) кога је предложио тужилац, изјавио је да је од тужиоца чуо да му тужени још увек није вратио новац и да има непријатност да као дугогодишњи пријатељи буду у судском спору. Сведок туженог не познаје и са њим није контактирао.

На основу изведених доказа и њихове оцене у смислу члана 8. ЗПП суд је утврдио да је тужбени захтев тужиоца основан. Код неспорне чињенице да је позајмица учињена, о чему је сачињена и признаница, као и утврђених чињеница да је тужени пред саслушаним сведоком (кога је предложио тужени) изјавио да припрема новац ради враћања тужиоцу а код тврдње туженог саслушаног у својству парничне странке да је новац вратио још пре доспећа, суд није могао поклонити веру исказу туженог да је дуговани износ враћен. Наиме, датум доспећа дуга је 01. фебруар 2016. године, након тог датума у разговору за време ручка тужени је пред сведоком изјавио да припрема новац ради враћања тужиоца, а тужени тврди да је новац вратио пре доспелости. Осим тога, из исказа сведока кога је предложио тужени ради доказивања чињенице враћања дуга утврђено је да је тужени половином 2016. године сведоку саопштио да је вратио дуг тужиоцу у међувремену, па се никако не може прихватити тврдња туженог да је то учињено пре доспећа дуга. Не могу се прихватити ни тврдње туженог да признаницу о враћању дуга нису сачинили јер су били у блиским пријатељским односима и међу њима је владао однос поверења, јер је нелогично да се приликом позајмице сачињава признаница, а да се приликом враћања дуга иста не сачињава из разлога односа поверења.

Суд је ценио исказ сведока кога је предложио тужилац, па будући да он нема непосредних сазнања о правном односу између тужиоца и туженог, а туженог и не познаје, суд налази да његов исказ није од посебног утицаја на одлуку у овом спору.

Према члану 557. Закона о облигационим односима Уговором о зајму обавезује се зајмодавац да преда у својину зајмопримцу одређену количину новца или којих других заменљивих ствари, а зајмопримац се обавезује да му врати после извесног времена исту количину новца, односно исту количину ствари исте врсте и истог квалитета. Према члану 559. истог Закона зајмодавац је дужан предати одређене ствари у уговорено време а ако рок за предају није одређен, онда када то зајмопримац затражи. Према члану 562. став 1. Закона о облигационим односима зајмопримац је дужан вратити у уговореном року исту количину ствари, исте врсте и квалитета.

Подводећи утврђено чињенично стање под материјално правне норме Закона о облигационим односима који регулишу Уговор о зајму, несумњиво произилази да је тужилац као зајмодавац позајмио туженом новчани износ од 3.000.000,00 динара са роком враћања 01. фебруара 2016. године, да је рок протекао, да новац није враћен, због чега је ослован тужбени захтев тужиоца за повраћај датог новца.

Према члану 277. Закона о облигационим односима дужник који задолжни са испуњењем новчане обавезе дугује, поред главнице и затезну камату по стопи утврђеној Савезним законом, због чега је усвојен и захтев за плаћање законске затезне камате на досуђени износ од дана доспелости па до исплате.

Одлука о трошковима парничног поступка донета је на основу члана 154. и 155. ЗПП, па су тужиоцу признати нужни трошкови за вођење ове парнице у износу од 122.000,00 динара а који се односе на састав тужбе од стране пуномоћника – адвоката, заступање тужиоца на једном одржаном рочишту за главну расправу од стране пуномоћника адвоката према адвокатској тарифи, као и трошкове таксе на тужбу и пресуду.

Са изложеног, одлучено је као у изреци.

Председник већа – судија
М.М.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ: Против ове пресуде може се изјавити жалба Апелационом суду у Београду у року од 15 дана од дана пријема преписа пресуде, с тим да се жалба подноси преко Првог основног суда у Београду у два примерка.

ДНА: пресуду доставити
пуномоћнику тужиоца и
пуномоћнику туженог
Судија.....

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.951.01(035)

34.06(035)

АНДРЕЈЕВИЋ, Снежана, 1950–

Водич за израду првостепених судских одлука
из грађанске материје с освртом на навођење пресуда
Европског суда за људска права / Снежана Андрејевић,
Љубица Милутиновић. – Београд : Савет Европе,
Канцеларија у Београду, 2016 (Београд : Досије студио). –
70 стр. : илустр. ; 21 см

„Ова публикација приређена је у оквиру пројекта
„Правосуђе на темељима људских права“ који финансира
Фонд за људска права а примењује Савет Европе“ -->
колофон. – Тираж 1.000. – Напомене и библиографске
референце уз текст.

ISBN 978-86-84437-87-9

1. Милутиновић, Љубица, 1952– [аутор]

а) Судске одлуке – Приручници

COBISS.SR-ID 228508940

Овај Водич је намењен судијама основних судова, нарочито судијама почетницима, као средство едукације за израду првостепених судских одлука. Поред позитивног права, Водич садржи и релевантне пресуде Европског суда за људска права како би се даље унапредило стање у области примене Европске конвенције пред домаћим судовима. Број представки поднетих Европском суду за људска права против Републике Србије значајно је смањен у односу на претходне године захваљујући, између осталог, бројним активностима Врховног касационог суда и Савета Европе на плану едукације судија, те се надамо да ће и овај Водич томе допринети.

Пуко задовољење форме из процесног закона није довољно да судска одлука задовољи атрибуте правичног суђења. Право на правично суђење обухвата и право на образложену судску одлуку, што и јесте једна од тема овог приручника. Доказивање, правила о терету доказивања и оцена доказа, имају посебан значај за допринос квалитету судске одлуке, те је и овој теми посвећен важан део садржине приручника. Посебно је значајно позивање судија у судским одлукама на судску праксу Европског суда за људска права, јер је то део нашег унутрашњег правног поретка. Примећено је да судови то или не чине, или чине на непотпун и неприхватљив начин. Зато се део грађе приручника односи на ово питање.

www.coe.int/nationalimplementation

СПП

www.coe.int

Савет Европе је водећа организација за људска права на континенту. Обухвата 47 држава, од којих су 28 чланице Европске уније. Све државе чланице Савета Европе потписале су Европску конвенцију о људским правима, споразум чији је циљ заштита људских права, демократије и владавине права. Европски суд за људска права надгледа примену Конвенције у државама чланицама.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE